

Udskriftsdato: mandag den 12. januar 2026

VEJ nr 9947 af 02/07/2025 (Gældende)

Vejledning om boringsnære beskyttelsesområder (BNBO)

Ministerium: Miljø- og Ligestillingsministeriet

Journalnummer: Miljø- og Ligestillingsmin.,
Miljøstyrelsen, j.nr. MST-2024-88669

Vejledning om boringsnære beskyttelsesområder (BNBO)

Indhold

1. Indledning

1.1 Erhvervsmæssig brug af pesticider i BNBO

1.2 Drikkevandsforsyning i Danmark

1.3 Drikkevandsbeskyttelse i BNBO

1.4 Beregning og udpegning af BNBO

1.5 Centrale love, bekendtgørelser mv.

2. Anbefalet tilgang til risikovurderinger

2.1 Anbefalet tilgang til risikovurderingen

2.2 Formål med risikovurderingen

2.3 Identifikation af relevante trusler

2.3.1 Trusler fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider

2.3.2 Øvrige kilder

2.3.3 Potentiel fremtidig arealanvendelse

2.4 Risikovurdering af identificerede trusler

2.4.1 Risikoestimering

2.4.2 Fastsættelse af acceptabel risiko

2.5 Fastsættelse af indsatser

2.6 Vurdering af indvindingsboringens sårbarhed

2.7 Datakilder

3. Gennemførelse af beskyttelsestiltag

3.1 Beskyttelsestiltag fundet nødvendige mod erhvervsmæssig brug af pesticider i BNBO

3.1.1 Frivillige aftaler efter vandforsyningslovens § 13 f

3.1.2 Påbud og eller forbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 a 27

3.2 Beskyttelsestiltag i forbindelse med indsatsplan eller større grundvandsbeskyttelsesprojekter inden og uden for BNBO

3.2.1 Frivillige aftaler

3.2.2 Påbud

3.3 Særligt i forhold til 25 m zonen

3.4 Erstatningsfastsættelse

3.5 Forvaltningsret og praksis fra klagenævnet

3.6 Tinglysning

3.6.1 Tinglysning af aftaler efter vandforsyningsloven 13 f og påbud meddelt efter miljøbeskyttelseslovens § 24 a

3.6.2 Tinglysninger af aftaler efter vandforsyningslovens § 13 d og påbud meddelt efter miljøbeskyttelsesloven § 24 og 26a

3.6.3 Tinglysning af påbud og forbud med en kombination af hjemler

3.6.4 Ekspropriation eller aftale på ekspropriationslignende forhold

3.7 Tilsyn

4. Indberetningspligt

4.1 Indberetning i forhold til erhvervsmæssig brug af pesticider

4.1.1 Status på indsatsen BNBO

5. Efter at afgørelsen er truffet og forandringer i BNBO

5.1 Afgørelsen bliver påklaget

5.1.1 Frivillige aftaler

5.1.2 Påbuddets gyldighed bringes for Miljø- og Fødevareklagenævnet

5.1.3 Klagen angår erstatningens størrelse og bringes for taksationsmyndighederne

5.2 Fremtidige forandringer, der kan have indflydelse på risikovurdering og indsatsen i BNBO

5.2.1 Udpegning af genberegning af BNBO og BNBO til nye boringer

5.2.2 Boringer der ikke længere anvendes til almen vandforsyning

5.2.3 Genoptagelse af risikovurderinger

6. Bilag

Bilag 1 Forholdet til landbrugsstøtte

Bilag 2 Links til data

Bilag 3 Historisk baggrund for BNBO

Bilag 4 Overblik over generelle beskyttelseszoner omkring vandindvindingsboringer

Bilag 5 referencer

Bilag 6 Flowdiagrammer

1. Indledning

Dette er en revideret udgave af Vejledning om boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) af juni 2020. Revisionen sker på baggrund af ændringerne i miljøbeskyttelsesloven og vandforsyningsloven af 21. maj 2024¹⁾, hvor der blev indført en pligt til at risikovurdere alle BNBO og beskytte sårbare BNBO'er mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider. Denne vejledning vedrører den målrettede beskyttelse af grundvandet i BNBO, som er et led i arbejdet for at sikre den nuværende og fremtidige drikkevandsforsyning.

Boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) er defineret som fagligt og administrativt udpegede nærområder til boringer til almene vandforsyninger, hvor der kan være en særlig risiko for forurening af det grundvand, som bruges til drikkevand.

BNBO er karakteriseret som et område, hvor der er ét års transporttid for grundvandet til boringen og dermed kort tid til at træffe forholdsregler, hvis der skulle ske forurening af grundvandet. En forureningshændelse i boringens nærområde kan i værste tilfælde føre til, at magasinet forurenes i et omfang, så indvindingen må ophøre, eller at der skal gennemføres meget bekostelige afværgeforanstaltninger. Dette kan betyde, at den øvrige indsats i boringens indvindingsopland er spildt. Desuden kan indvindingen fra boringen under særlige geologiske og hydrologiske forhold øge grundvandsdannelsen fra terræn, hvorved en forurening eventuelt hurtigere vil kunne nå grundvandet.

Den omtalte lovændring omhandler erhvervsmæssig brug af pesticider i BNBO, men vejledningen omfatter flere typer af mulige forureningskilder, herunder forurening med nitrat og andre miljøfremmede stoffer, og for pesticidernes vedkommende også den ikkeerhvervsmæssige risiko for forurening af grundvandet.

Det opfordres desuden til at se den målrettede indsats i BNBO i sammenhæng med den målrettede indsats for beskyttelse af grundvandet i andre følsomme områder uden for BNBO - særligt områder, hvor der skal udarbejdes indsatsplaner efter vandforsyningslovens §§ 13 og 13 a, da det vil give de mest optimale løsninger både samfundsmæssigt og af hensyn til brugerne af jorden.

Vejledningens kapitel 2 omhandler risikovurdering af BNBO. Kapitlet angiver anbefalinger til tilgangen til risikovurdering af BNBO, samt forslag til elementer, der kan inddrages i vurderingen.

Vejledningens kapitel 3 omhandler gennemførelse af tiltag. Kapitlet omhandler både bestemmelserne i vandforsyningslovens § 13 f og miljøbeskyttelseslovens § 24 a til beskyttelse af BNBO, men omhandler også bestemmelserne i miljøbeskyttelseslovens § 24 og § 26 a, der både kan anvendes i og uden for BNBO.

Vejledningens kapitel 4 omhandler kommunernes pligt til at indberette status for risikovurderinger af BNBO, samt gennemførte beskyttelsestiltag.

Vejledningens kapitel 5 omhandler mulighederne for at påklage påbud og erstatningsstørrelser. Kapitlet omhandler endvidere, hvad der sker, hvis de konkrete forhold ændrer sig efter, at beskyttelsesindsatsen er blevet gennemført, fx BNBO-afgrænsningen udvides eller indskrænkes som konsekvens af ændringer i indvindingstilladelsen.

Ophævelse af tidligere vejledninger

Med denne vejledning ophæves Vejledning om Boringsnære beskyttelsesområder – BNBO (Vejledning fra Miljøstyrelsen nr. 2, 2007), Vejledning om boringsnære beskyttelsesområder- BNBO (Vejledning fra Miljøstyrelsen af juni 2020), Vejledning om boringsnære beskyttelsesområder – BNBO (Vejledning fra Miljøstyrelsen af juni 2023) samt Vejledning om vurdering af indsatser rettet mod erhvervsmæssig brug af pesticider i boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) (Vejledning fra Miljøstyrelsen nr. 36,

2019). Ligeledes er følgende tidligere præciseringer ophævet: Vejledende notat om Boringsnære beskyttelsesområder – BNBO, 12. december 2011, og Præciseret vejledning om beregning af størrelse på boringsnære beskyttelsesområder, BNBO af 2. juli 2013.

1.1 Erhvervsmæssig brug af pesticider i BNBO

Ved erhvervsmæssig anvendelse forstås en professionel brugers anvendelse af pesticider. En professionel bruger er enhver person, der anvender pesticider i forbindelse med sine erhvervsmæssige aktiviteter, herunder sprøjteførere, teknikere, arbejdsgivere og selvstændige i både landbrugssektoren og andre sektorer. Det vil hovedsageligt omfatte traditionelle jordbrugere, dvs. erhvervsmæssig pesticidanvendelse tilknyttet konventionelt jordbrugsdrift (landbrug, skovbrug, gartneri, frugtavl, planteskoler, juletræsproduktion m.v.). Golfklubber, hoteller m.v. vil som udgangspunkt også være omfattet, i det omfang de har et statsligt udpeget boringsnært beskyttelsesområde på deres ejendom.

I tillæg til indsatsen rettet mod erhvervsmæssig brug af pesticider kan det også være relevant at vurdere risikoen for forurening fra andre kendte og potentielle kilder til forurening med pesticider fx punktkilder, eller privat brug.

Ved pesticidfri drift forstås drift, der udelukker erhvervsmæssig anvendelse af pesticider godkendt til konventionel drift. Det betyder at i BNBO kan jordbrugere udelukkende anvende de pesticider, der er tilladt til anvendelse i økologisk jordbrugsproduktion, godkendt af Miljøstyrelsen til brug i Danmark og hvis aktivstoffer er anført på bilag 1 til Landbrugsstyrelsens til enhver tid gældende vejledning om økologisk jordbrugsproduktion²⁾. Al anden erhvervsmæssig anvendelse af pesticider er ikke tilladt i pesticidfri drift jf. BNBO-lovgivningen. Den samlede liste over godkendte produkter - både til konventionel drift og økologisk drift - fremgår af Miljøstyrelsens database over godkendte produkter. Kun mekanisk ukrudtsbekæmpelse er tilladt på arealer der er omlagt, eller under omlægning, til økologisk jordbrugsproduktion. Derfor er ingen kemiske ukrudtsmidler (herbicider) tilladt til anvendelse i økologien.

Konventionelt jordbrug og andre erhvervsmæssige aktiviteter, - såsom golfbaner, erhvervsmæssig skovdrift og pleje af haveanlæg på hoteller mv., kan udelukkende anvende pesticider tilladt i økologisk jordbrugsproduktion på deres arealer, hvis kommunen som følge af aftale eller påbud har vurderet at erhvervsmæssig anvendelse af pesticider kan udgøre en trussel.

Arealer, der drives økologisk efter anvisningerne i økologiforordningen skal på lige fod med andre jordbrugeres arealer risikovurderes og grundejerne tilbydes aftaler om fortsat økologisk dyrkning, hvis risikovurderingen viser en sårbarhed for grundvandet. Hvis det ikke er muligt at nå til enighed om en frivillig aftale, skal der også her gives påbud om rådighedsindskrænkninger (f.eks. fortsat økologisk drift af jorden).

1.2 Drikkevandsforsyning i Danmark

I Danmark er drikkevandsforsyningen næsten udelukkende baseret på grundvand. Det er en grundlæggende målsætning, at grundvandet skal være så rent, at det som udgangspunkt alene skal gennemgå en simpel vandbehandling, i form af iltning og sandfiltrering, før det kan anvendes som drikkevand.

Menneskelig aktivitet – både reguleret og ureguleret - kan føre til forurening af grundvandet. Der er derfor i Danmark en lang række tiltag og reguleringer, som skal sikre grundvandet mod forurening. Forebyggelse er et bærende princip for denne indsats.

1.3 Drikkevandsbeskyttelse i BNBO

Traditionelt består grundvandsbeskyttelsen i Danmark af en generel regulering, suppleret af en regulering særligt målrettet lokale behov for beskyttelse af grundvand, der skal anvendes til drikkevandsformål.

Ved en generel regulering gælder beskyttelsestiltaget ved lov uden at der er foretaget en nærmere vurdering af et områdes sårbarhed over for forurening. Ved en målrettet regulering skal der foretages en konkret vurdering af, hvorvidt et område har behov for beskyttelse ud over den generelle regulering. Kommunerne indsatsplaner for grundvandsbeskyttelse (jf. vandforsyningslovens §§ 13 og 13 a) spiller en særlig rolle i den målrettede beskyttelse. I vejledning om indsatsplaner (Vejledning nr. 9015, 8. januar 2019) kan man læse nærmere om kommunernes opgaver i forbindelse med udarbejdelse af indsatsplaner for grundvandsbeskyttelse.

Bestemmelserne i BNBO-bekendtgørelserne er en del af den målrettede drikkevandsbeskyttelse, og anvendes i de nærmeste områder omkring almene vandforsyningsboringer. De to BNBO bekendtgørelser stiller krav om, og angiver frister for, vurdering af risici ved erhvervsmæssig anvendelse af pesticider. Herudover er der i anden lovgivning bestemmelser om f.eks. forbud mod vaskepladser, nedsivningsanlæg til spildevand og jordvarmeanlæg. Kommunerne har endvidere en særlig pligt til at beskytte drikkevandsressourcen i forbindelse med kommunalplanlægning inden for OSD og BNBO, f.eks. ved at udarbejde grundvandsredegørelser og ved at stille supplerende vilkår i f.eks. miljøgodkendelser.

Særligt om pesticidgodkendelsesordningen

Pesticidgodkendelsesordningen er en generel regulering, som har til formål at minimere risikoen for forurening med pesticider. Alligevel dokumenterer det nationale overvågningsprogram forurening af grundvandet med pesticider i alle dele af landet. Oftest er der tale om forureninger med stoffer, som ikke længere er godkendt som pesticider, eller hvor en fornyet godkendelse er skærpet i forhold til den oprindelige godkendelse.

Godkendelsesordningen for pesticider fungerer ved, at aktivstofferne på EU-niveau godkendes for at imødegå sundhedsmæssige og miljømæssige risici. Miljøstyrelsen godkender de enkelte produkter til brug i Danmark og afgør ud fra fastsatte acceptkriterier, hvornår en risiko er acceptabel i dansk sammenhæng. Danmark har indført en mere restriktiv praksis end EU-godkendelsesordningen.

Det overordnede krav for udvaskning af pesticider til grundvandet er, at udvaskningen under standardforhold ikke vurderes at overskride de danske kravværdier for drikkevand. Derudover testes en række pesticider under realistiske forhold på VAP-markerne for udvaskning fra den øverste meter, for at efterprøve godkendelsesordningens risikovurderinger. Godkendelsesordningen er således en generel godkendelse, der anvender en fastsat risikovurderingsproces og derfor ikke tager hensyn til lokale forhold, som f.eks. de hydrogeologiske forhold i et BNBO. Særlige sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder (SFI) er udpeget på sandede jorde, der vurderes at være mere sårbare end den mest sårbare VAP-mark i godkendelsesordningen. En generel vejledning om, under hvilke lokale forhold risikoen for udvaskning af pesticider til grundvandet er større end det, godkendelsesordningen tager højde for, er dog pt. ikke mulig.

Der er, i 2024, med miljøbeskyttelsesloven § 24 a truffet politisk beslutning om, at erhvervsmæssig anvendelse af pesticider inden for BNBO ikke kan accepteres, hvis risikoanalyse viser at pesticiderne udgør en fare for grundvandet.

1.4 Beregning og udpegning af BNBO

Siden 1. januar 2019 udpeger Miljøministeren BNBO i ”Bekendtgørelse om udpegning af drikkevandsressourcer”.

BNBO afgrænses efter Miljøstyrelsens til enhver tid gældende beregningsprocedure, som kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside under grundvandskortlægningens faglige og administrative retningslinjer³⁾. Metoden tager udgangspunkt i konkret viden om grundvandets strømningsretning, magasinets mægtighed og porøsitet, samt indvindingens størrelse.

Der er i den seneste bekendtgørelse om udpegning af drikkevandsressourcer (1. august 2024), udpeget BNBO svarende til ca. 0,5 % af Danmarks areal.

1.5 Centrale love, bekendtgørelser mv.

Der henvises i denne vejledning til følgende centrale love, bekendtgørelser og vejledninger:

- Lov om vandforsyning mv. (LBK nr.1149 af 28/10/2024) – herefter **vandforsyningsloven**.
- Lov om miljøbeskyttelse (LBK nr.1093 af 11/10/2024) – herefter **miljøbeskyttelsesloven**.
- Lovbemærkninger til forslag til lov om ændring af lov om vandforsyning m.v. og lov om miljøbeskyttelse (Målrettet indsats for boringsnære beskyttelsesområder og præcisering af forholdet til 25 meters beskyttelseszonen omkring vandboringer) - herefter: **Lovbemærkninger til den nye BNBO-lovgivning**.
- Bekendtgørelse om indsatsplaner (BEK nr. 1106 af 22/10/2024) – herefter **indsatsplanbekendtgørelsen**.
- Bekendtgørelse om udpegning af drikkevandsressourcer (BEK 442 af 29/02/ 2025) – herefter **udpegningsbekendtgørelsen**.
- Bekendtgørelse om vurdering af boringsnære beskyttelsesområder og indberetning (BEK nr. 743 af 17/06/2024) – herefter **BNBO-bekendtgørelsen**.
- Bekendtgørelse om frister for og krav til indhold af aftaler, påbud og forbud om erhvervsmæssig anvendelse af pesticider inden for boringsnære beskyttelsesområder (BEK nr. 742 af 17/06/2024 - herefter **BNBO-fristbekendtgørelsen**.
- Vejledning om indsatsplaner. Vejledning fra Miljøstyrelsen nr. 27, 2018 – herefter **indsatsplanvejledningen**.

Øvrige henvisninger er anført i teksten. Miljøstyrelsen opfordrer til altid at bruge retsinformation, der viser den til enhver tid gældende lovgivning.

2. Anbefalet tilgang til risikovurderinger

Kommunerne skal basere deres målrettede indsats i BNBO på en konkret vurdering af behovet for indsatser mod forurening af grundvandet. Dette gælder bl.a. det indsatsbehov, der er omfattet af pligt til risikovurdering jf. vandforsyningsloven § 13 e, med efterfølgende pligt til påbud jf. miljøbeskyttelsesloven § 24 a. Sideløbende kan man med fordel vurdere andre forureningstrusler, end erhvervsmæssig anvendelse af pesticider.

Det fremgår af lovbemærkninger til den i 2024 vedtagne BNBO regulering, at kommunens risikovurdering er helt central, og at risikovurderingen bl.a. kan omfatte vigtigheden af boringen, lerlagets tykkelse mv.

Risikovurdering af drikkevandforsyninger, inklusiv trusler i borigersoplande, indgår i internationale standarder for risikovurderinger (DS/EN 15975:2 om Sikkerhed i drikkevandsforsyning – Vejledning i risiko- og kriseledelse – Del 2: Risikoledeelse samt WHO's manual for Water Safety Plan). Standarden bygger på en risikobaseret tilgang til grundvandsbeskyttelse. Endvidere kan anden litteratur være rele-

vant, f.eks. Vejledning i sikring af drikkevandskvalitet (Danva Vejledning nr. 72.)) og rapporten 'Koncept for risikoanalyse' (udarbejdet for Miljøstyrelsen af COWI i 2024).

I kapitel 2 vejledes der om den anbefalede tilgang til udarbejdelse af en risikovurdering af ikke tidligere udpegede BNBO, samt af BNBO med ændret afgrænsning. Den anbefalede tilgang omhandler udelukkende selve risikovurderingen efter § 13 e i vandforsyningsloven.

Anbefalingerne er alene vejledende, idet det er op til kommunen selv at vurdere, hvilke forhold der er relevante for at kunne foretage en fyldestgørende vurdering af det konkrete BNBO.

Det er den enkelte kommune, som har ansvaret for at risikovurdere de BNBO, der ligger i kommunen, og tilgangen til risikovurderingen kan således variere fra kommune til kommune. BNBO, der går på tværs af kommunegrænser, udgør således et særligt opmærksomhedspunkt.

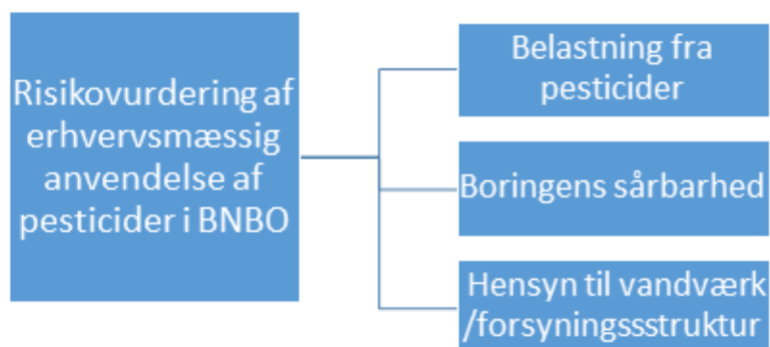
2.1 Anbefalet tilgang til risikovurderingen

Risikovurdering danner grundlag for at træffe en kvalificeret beslutning på trods af usikkerheder i viden om kilder til forurening og forureningernes transport til en boring. Miljøstyrelsen anbefaler, at risikovurderingen betragtes som en proces, hvor den faglige viden på en struktureret måde kombineres med en risikoaccept, der er politisk bestemt. Som en del af processen skal risiciene således ikke kun identificeres og beskrives. Det er væsentligt at det politisk fastsættes, om risici er acceptable eller ej.

I lovbemærkningerne til den i 2024 vedtagne BNBO regulering stilles en række krav til risikovurderingen af erhvervsmæssig anvendelse af pesticider i BNBO.

De kommunale vurderinger i forbindelse med risikovurderingen af erhvervsmæssig anvendelse af pesticider kan tage udgangspunkt i følgende punkter:

- Belastningen fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider (anvendes der pesticider erhvervsmæssigt inden for BNBO?)
- Boringens sårbarhed (er der hydraulisk kontakt fra overfladen i BNBO til boringens indtag mv.?)

FIGUR 1. De tre overordnede spørgsmål kommunen bør forholde sig til i forbindelse med risikovurdering af erhvervsmæssig anvendelse af pesticider.

Miljøstyrelsen anbefaler, at disse tre overordnede spørgsmål besvares i en risikovurderingsproces, der består af fire hovedtrin. Ved at følge de fire hovedtrin kan en risikovurdering udarbejdes på en systematisk måde, så beslutninger om nødvendige indsatser i BNBO foretages på et ensartet og transparent grundlag, og med mulighed for at inddrage andre hensyn end truslen fra erhvervsmæssig anvendelse af

pesticider. De fire hovedtrin i risikovurderingsprocessen er vist på FIGUR 2 og beskrevet nærmere i afsnit 2.2, 2.3, 2.4 og 2.5.

FIGUR 2. De fire hovedtrin i en risikovurderingsproces.

2.2 Formål med risikovurderingen

Som det første skridt i en risikovurdering anbefales det at fastlægge risikovurderingens formål. Dette kan gøres ved at definere risikovurderingens afgrænsning og fastlægge processen.

For at afgrænse risikovurderingen kan det være relevant at starte med at vurdere, om det ønskes at imødegå en konkret trussel, eller om alle relevante trusler skal identificeres. Endvidere er det relevant at forholde sig til, om den eventuelle beskyttelse skal være afgrænset til BNBO, eller om et større område ønskes beskyttet.

Ved vurderingen af, hvilket areal der skal risikovurderes, samt hvilke trusler der vurderes at være relevante, kan kommunen bl.a. forholde sig til, i hvilket omfang risikovurderingen skal dække andre potentielle trusler end erhvervsmæssig anvendelse af pesticider. Det kan f.eks. være opbevaring af pesticider, gødskning i landbruget, trusler fra spild og uheld, virksomheder med håndtering og opbevaring af miljøfremmede stoffer, risici fra anlæg (vertikale borer, olietanke, kloakker etc.) mv.

Vurderingen af hvor omfangsrig risikovurderingen skal være, har indflydelse på den videre risikovurdering og i sidste ende indflydelse på indgåelse af dyrkningsaftaler om rådighedsindskrænkninger, samt hvilken lovhjemmel der kan anvendes, hvis der skal pålægges eller gives forbud om rådighedsindskrænkninger.

For erhvervsmæssig anvendelse af pesticider i BNBO er der pligt til at udarbejde en risikovurdering. Hvis risikovurderingen viser, at der skal beskyttes mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider inden for det konkrete BNBO, har kommunen efterfølgende pligt til at meddele påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 a, hvis der ikke kan opnås en frivillig aftale inden for seks måneder efter risikovurderingen er udarbejdet.

Kommunalbestyrelsen kan også fastlægge ambitionsniveauet for risikovurderingen af trusler uden for BNBO og for trusler inden for BNBO fra andet end erhvervsmæssig anvendelse af pesticider.

F.eks. kan det tale for at udvide risikovurderingen, hvis:

- Det vurderes at ophævelse af 25 meter zonen som følge af påbud efter § 24 a kan udgøre en risiko
- Det vurderes hensigtsmæssigt at vurdere andre risici samtidigt med erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, f.eks. i relation til kommende eller eksisterende indsatsplan for grundvandsbeskyttelse.
- Kommunen har kendskab til placering af nye borer eller endnu ikke udpegede BNBO, der med fordel kan vurderes samtidigt.
- Kommunen har kendskab til kendte trusler i øvrigt.

Ovenstående vil have en betydning for, hvilken lovhjemmel der skal anvendes i forbindelse med pålæg af rådighedsindskrænkninger inden for BNBO. Miljøbeskyttelseslovens § 24, 24 a og 26 a er alle relevante i

forbindelse med indsatser inden for BNBO. For videre beskrivelse af de tre bestemmelser, samt hvordan og hvornår de anvendes, henvises der til kapitel 3.

2.3 Identifikation af relevante trusler

Det er vigtigt at overveje hvilke relevante, konkrete trusler der kan identificeres inden for et givent BNBO. I første omgang skal kommunen blot skabe et overblik over hvilke trusler man vurderer er relevante. Senere i processen kan kommunen tage stilling til, hvor stor en risiko de forskellige trusler udgør i forhold til en given boring.

Når kommunen skal skabe sig et overblik over de forskellige trusler, vil det være en fordel at samle personer med forskellige fagligheder og erfaringer, for at få et så bredt perspektiv som muligt. I denne del af processen kan der tages udgangspunkt i hvilken arealanvendelse der er inden for beskyttelsesområdet, da dette kan have indflydelse på hvilke trusler der senere identificeres som relevante. Endvidere anbefales det, at identifikationen af trusler tager udgangspunkt i matrikulære afgrænsninger.

2.3.1 Trusler fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider

Der er i miljøbeskyttelsesloven § 24 a taget national politisk stilling til, at erhvervsmæssig anvendelse af pesticider inden for BNBO ikke er acceptabel, hvis risikoanalyse viser at pesticiderne udgør en fare for grundvandet.

I lovbemærkningerne til miljøbeskyttelsesloven er der taget stilling til, hvad der skal forstås ved erhvervsmæssig anvendelse af pesticider:

"Ved erhvervsmæssig anvendelse af pesticider skal forstås anvendelsen af pesticider i forbindelse med erhvervsmæssige aktiviteter, herunder sprøjteførere, teknikere, arbejdsgivere og selvstændige i både landbrugssektoren og andre sektorer. Det vil hovedsageligt omfatte traditionelle jordbrugere, dvs. erhvervsmæssig anvendelse af pesticider tilknyttet konventionelt jordbrugsdrift (landbrug, skovbrug, gartneri, frugtavl, planteskoler, juletræsproduktion mv.). Golfklubber, hoteller m.v. vil imidlertid også være omfattet, i det omfang de har et udpeget BNBO på deres ejendom. "

I lovbemærkningerne fokuseres der særligt på traditionelle jordbrugere, samt golfbaner og drift af parkarealer omkring f.eks. hoteller. Ved udarbejdelse af en risikovurdering kan kommunen dog vælge at risikovurdere al erhvervsmæssig anvendelse af pesticider. Det kan f.eks. være vedligehold af boligforeningers, virksomheders og andre private ejendommers udendørsarealer. Det er op til den enkelte kommune at overveje hvilke andre trusler man vil forholde sig til, samt at gennemføre de konkrete vurderinger.

Som tidligere nævnt under afsnit 1.1 skal arealer hvor jordbruger, der anvender pesticider indeholdende aktivstoffer godkendt til økologisk drift risikovurderes på lige fod med konventionelle jordbrugeres arealer. Erhvervsmæssig anvendelse af pesticider i økologisk drift opfylder BNBO reguleringens krav til pesticidfri drift, men skal risikovurderes med henblik på at beskyttelse af arealet som udgangspunkt forbliver varig. Se afsnit 2.3.3 om fremtidige ændringer af arealanvendelsen.

Endvidere er det også værd at vurdere, om der kan forekomme erhvervsmæssig anvendelse af pesticider i skove, på ikke dyrkede arealer og naturområder, der ikke er omfattet af § 3 i naturbeskyttelsesloven⁴). I Statsskove anvendes der ikke pesticider, men i fredsskove og andre skove er erhvervsmæssig anvendelse af pesticider en mulighed. Dette vil ofte være i forbindelse med etableringen af skoven, eller ved drift af f.eks. juletræsplantager.

Ved naturområder bør der også tages hensyn til om arealanvendelsen kan ændre sig til konventionelt jordbrug indenfor 3-5 år, hvor der således vil forekomme erhvervsmæssig anvendelse af pesticider. Hvis dette er tilfældet og området er vurderet sårbart, bør der foretages en langvarig beskyttelse af området.

Det er således ikke kun ved f.eks. landbrug, der kan anvendes pesticider erhvervsmæssigt, og der er således ikke en direkte kobling mellem lovgivningens definition af erhvervsmæssig anvendelse af pesticider og arealanvendelsen.

Kommunen må derfor i deres risikovurdering vurdere, hvor stor en trussel den enkelte anvendelse af erhvervsmæssige pesticider udgør ift. at kunne medføre en grundvandsforurening.

2.3.2 Øvrige kilder

I de tilfælde hvor risikovurderingen omfatter andre trusler end erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, kan der være tale om kilder, f.eks.:

- Øvrige kilder fra landbrugsdrift, herunder gødsning.
- Kendskab til en bestemt anvendelse hvor der kan ske udvaskning med miljøfarlige stoffer, f.eks. drift af virksomheder, overfladebehandling af bygningsdele mv, forurenede grunde m.v.
- Spild og uheld forbundet med opbevaring og transport af pesticider og gødning eller uheld fra andre aktiviteter.
- Vurdering af om en eventuel ophævelse af 25 meter beskyttelseszonen som følge af påbud mod anvendelse af pesticider resulterer i forøget trussel fra dyrkning inden for 25 meterzonen.

2.3.3 Potentiel fremtidig arealanvendelse

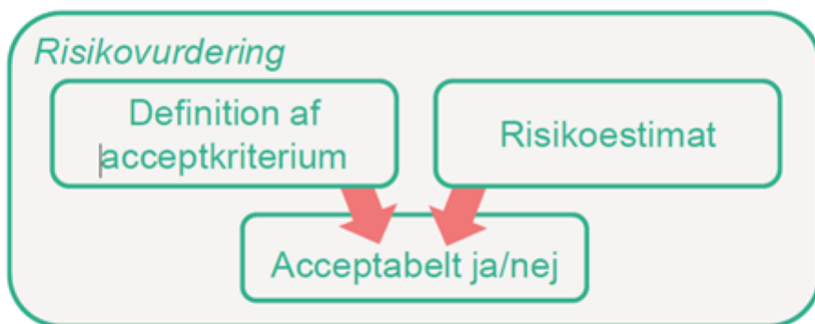
Kommuneplaner, lokalplaner eller nye arealanvendelser uden nyt plangrundlag kan medføre, at den konkrete aktivitet på et areal kan ændre sig over tid, således at arealanvendelsen kan udgøre en trussel for grundvandet fsva. erhvervsmæssig anvendelse af pesticider eller øvrige kilder. Ud over identifikation af trusler ved nutidige arealanvendelser skal det således vurderes, om der er nogle områder inden for BNBO, hvor arealanvendelsen oplagt vil kunne ændres (f. eks inden for de kommende 3-5 år) til en anvendelse, der kan udgøre en fremtidig trussel for grundvandet.

Særligt arealer drevet økologisk vil oplagt i fremtiden kunne overgå til konventionelt landbrug. I BNBO, hvor overgangen til konventionelt landbrug er sandsynlig og mulig, skal truslen herfra risikovurderes fsva. truslen fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider.

2.4 Risikovurdering af identificerede trusler

Efter identifikation af relevante trusler indenfor BNBO, skal hver enkelt trussel risikovurderes. Risikovurderingen af en trussel omfatter vurderingen af et risikoestimat hvortil der fastsættes et acceptabelt risikoniveau (se FIGUR 3)

Et risikoestimat er et udtryk for, hvor stor sandsynlighed der er for, at den identificerede trussel vil komme til at påvirke grundvandet, samt hvilke konsekvenser det vil medføre. Estimeringen af risikoens størrelse er således en faglig øvelse, mens fastsættelse af hvilken risiko der er acceptabel er et udtryk for, hvor villig man er til at løbe den givne risiko.

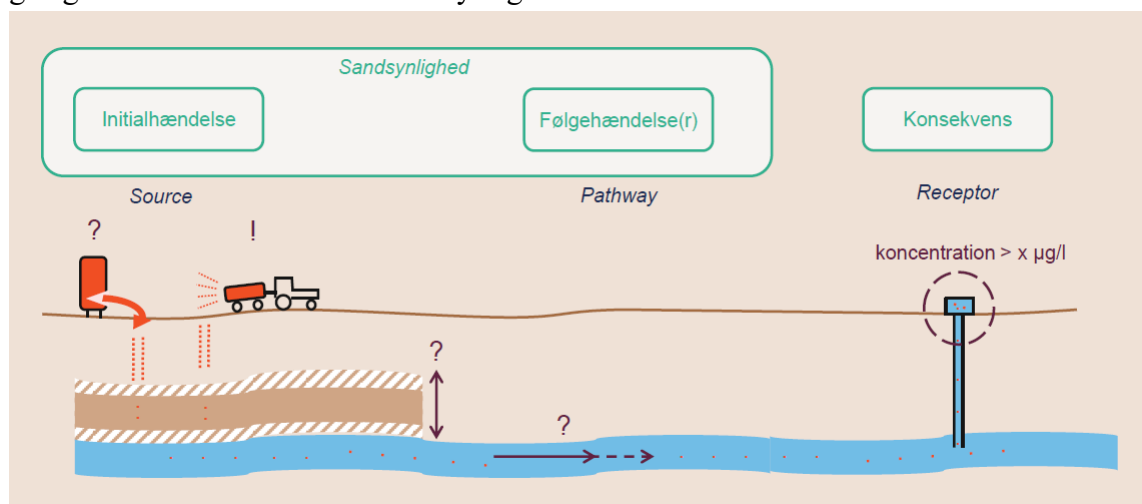

FIGUR 3. Figuren viser elementer i en risikovurdering.

Tilgangen til risikoestimering i grundvandsregi kan belyses gennem besvarelse af tre spørgsmål:

1. Hvad er sandsynligheden for og størrelsen af selve hændelsen/truslen.
2. Hvad er sandsynligheden for at en evt. forurening når frem til boringen – også kaldet sårbarhed.
3. Hvad ville konsekvensen være ved forurening af boringen.

Denne inddeling kaldes også SPR-tilgangen (Source, Pathway, Receptor, (se FIGUR 4)) og følger den gængse definition af risiko = sandsynlighed x konsekvens.

FIGUR 4. Figuren beskriver forholdet mellem en hændelse ("source"), sandsynligheden for at forureningen når en boring ("pathway") og konsekvens ved at forureningen når boringen ("receptor").

2.4.1 Risikoestimering

Estimeringen af risici fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider kan deles op i tre overordnede trin: Trussel, sårbarhed og konsekvens.

Trussel: Erhvervsmæssig anvendelse af pesticider i konventionelt jordbrug kan opfattes som en fladekilde.

Er der identificeret en pesticidtrussel, der ikke umiddelbart giver samme risiko som anvendelse af pesticider i konventionelt jordbrug, kan det være gavnligt at forsøge at kvantificere den forventede pesticidbelastning. Det kan f.eks. gøres ved at vurdere pesticidforbruget som højt, mellem, eller lavt eller opgøre det f.eks. som antal sprøjtetage pr. år.

For truslen fra fremtidig arealanvendelse kan vurderingen af den forventede belastning fra pesticider suppleres med en vurdering af sandsynligheden for, at en bestemt arealanvendelse ændres til en, der kan udgøre en større trussel. Denne vurdering kan med fordel foretages i dialog med lodsejer.

Pesticidpunktkilder opstået i forbindelse med f.eks. mulige spild og uheld er eksempler på andre mulige forureningskilder. I forbindelse med vurderingen af en trussel fra en punktkilde bør man også vurdere sandsynligheden for at ulykken sker.

Sårbarhed: Vurdering af sårbarheden er central i en risikovurdering. Der bør tages stilling til, om udvaskede pesticider potentielt kan ende i en borings filter, samt om muligt i hvilken intensitet. Geologien og grundvandets strømningsmønstre i jordlagene er afgørende faktorer. I afsnit 2.6 er det beskrevet nærmere, hvilke faktorer sårbarhedsvurderingen bør indeholde.

Det er afgørende, at sårbarhedsvurderingerne foretages systematisk med henblik på at give et fagligt grundlag for efterfølgende at fastsætte et acceptkriterie.

Konsekvens: Her vurderes det, om en potentiel pesticidforurening af en boring har en alvorlig konsekvens for borgernes drikkevandsforsyning. Har en vandforsyning en, eller få boringer, der alle udnyttes i omfattende grad, vil konsekvensen ved en forurening være stor. Det samme gør sig gældende ved udbredt forurening af store kildepladser, hvor det kan være vanskeligt at finde egnede steder at indvinde vand i tilsvarende mængde og kvalitet. Vigtigheden af boringen, både for vandværket og for kommunens vandforsyningsstruktur i sin helhed, kan således indgå i konsekvensvurderingen.

Har vandforsyningen konkrete planer om at sløjfe en boring inden for en kort årrække (3-5 år), kan kommunen vurdere, at konsekvensen ved en pesticidforurening er underordnet. En konsekvens kan også være underordnet, hvis der f.eks. er tale om reserveboringer, der realistisk kan undværes, eller hvis det er overvejende sandsynligt at en indvinding inden for 3-5 år kan flyttes til et allerede beskyttet område med god grundvandskvalitet og tilstrækkelig grundvandsressource. Dette er eksempler på tilfælde, hvor man kan undlade at beskytte boringen.

2.4.2 Fastsættelse af acceptabel risiko

Den acceptable risiko fastlægges med udgangspunkt i risikoestimatet. Det er op til kommunen at fastsætte, hvor stor en trussel der kan accepteres i den konkrete situation.

Den acceptable risiko skal beskrives klart og entydigt, så vurderingen kan anvendes som grundlag for en politisk beslutning i forhold til forpligtelsen der følger af § 24, § 24 a og § 26a i miljøbeskyttelsesloven. Det er også vigtigt at beslutningsgrundlaget er tydeligt og klart for andre parter, hvis et eventuelt påbud påklages.

Den acceptable risiko kan fastsættes for hvert af de tre trin i risikoestimeringen, men den kan også fastsættes ved hjælp af en standard risikomatrix som vist på TABEL 1, hvor sandsynlighed og konsekvens vurderes samlet.

Det afgørende er, at der udarbejdes et beslutningsgrundlag til politikerne, der er transparent og sammenligneligt. Der kan således ikke vejledes generelt om, hvor stor en risiko, der kan accepteres i den konkrete kommune eller omkring de konkrete boringer. Definitionen af hvilke kriterier, der udløser en uacceptabel risiko er en kommunal beslutning.

TABEL 1: Eksempel på risikomatrix til at understøtte den kommunale beslutning om, hvornår en indsats er nødvendig.

Sandsynlig: Konsekvens ved boring ved evt. forurening	LAV	MELLEM	HØJ
LAV	Lav risiko	Lav risiko	Høj risiko
MELLEM	Lav risiko	Mellem risiko	Høj risiko
HØJ	Mellem risiko	Høj risiko	Høj risiko

2.5 Fastsættelse af indsatser

Viser risikovurderingen en uacceptabel risiko, skal risikoen nedbringes ved hjælp af indsatser.

Indsatsen mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, der udgør en trussel i BNBO er jf. lovgivningen sikring af pesticidfri drift. Ifølge lovbemærkningerne til BNBO-lovforslag 2024 anses det således som en tilstrækkelig indsats mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, at der er indgået aftale eller foreligger forbud. For mere om frivillige aftaler eller forbud mod anvendelse af erhvervsmæssig anvendelse af pesticider henvises der til kapitel 3.

For andre trusler end truslen fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider vil det være nødvendigt kommunalpolitisk at tage stilling til, hvilken indsats der skal gennemføres for at nedbringe risikoen til et acceptabelt niveau og dermed om indsatsens konsekvenser for lodsejer mv. står mål med den reducerede risiko.

Det kan f.eks. være relevant på baggrund af risikovurderingen at overveje, om der er behov for at supplere med andre indsatser, som f.eks.

- Forbud mod transport, opbevaring og omlæsning af pesticider og gødning
- Forbud/begrænsning af gødsning/kunstgødning/udbringning af slam og andre jordforbedringsmidler mv.
- Forbud mod transport, opbevaring og omlæsning af andre potentielt forurenende stoffer.

2.6 Vurdering af indvindingsboringens sårbarhed

En indvindingsboringens sårbarhed inden for BNBO afhænger af de geologiske og hydrologiske forhold samt jordens og stoffernes kemiske og biologiske egenskaber til bl.a. at tilbageholde eller omsætte et givent stof. Hvorvidt vandet dannet inden for BNBO, herunder de forurenende stoffer, når indvindingsfilteret afhænger desuden af filterlængde og -dybde samt indvindingens størrelse.

Menneskeskabte aktiviteter kan ændre jordlagenes beskyttende egenskaber. Det kan f.eks. være ubenyttede brønde og borer, utætte borer, områder hvor beskyttende dæklag er fjernet (råstofgrave, nedgravede klimaløsninger, bebyggelse, fjernelse af overjord m.m.) samt områder med befæstede eller permeable overflader (f.eks. byer). En hurtig transportvej fra terræn ned til grundvandsmagasinet kan kortslutte ellers geologisk velbeskyttede magasiner.

Geologiske forhold

Jordlagenes evne til at binde, tilbageholde og nedbryde forurenende stoffer har væsentlig betydning for beskyttelsen af grundvandet.

Tykkelsen af sammenhængende lerlag over grundvandsmagasinet har som udgangspunkt betydning for beskyttelsen mod forurening, da lerlag vil fungere som hydrauliske barrierer, der gør at vandet er længere tid om at sive ned. I nogle tilfælde kan lerlag også være med til at nedbryde eller binde bestemte

stoffer. Tykke, sammenhængende lerlag vil derfor ofte indikere bedre beskyttelse end tynde og/eller usammenhængende lerlag. Der er dog ikke en generel korrelation mellem fund af forurenende stoffer og lertykkelse, hvorfor andre faktorer også bør inddrages i en samlet vurdering af sårbarhed overfor bl.a. pesticider eller andre miljøfarlige stoffer.

Kompleksiteten i dæklagene, i form af tilstedeværelse af f.eks. sprækker, rodkanaler fra forhistorisk skov, sandslirer eller mindre sandforekomster, som gør, at dæklagene ikke kan betragtes som sammenhængene, og dermed udgør en mindre beskyttelse af grundvandsmagasinet, er vigtig at inddrage i sårbarhedsvurderingen af boringen, såfremt der er data som muliggør dette. I vurderingen af dæklagets beskyttelsesevne kan der bl.a. inddrages oplysninger fra boreprofiler, som kan benyttes til at vurdere variationen mellem ler- og sand-/grusaflejringer. Der er påvist sammenhænge mellem sprækkeintensitet og geologisk dannelseshistorie, idet f.eks. afsmeltning af is og dannelse af moræner over opsprækket kalk, som let dræner smeltevandet, skaber flere sprækker pr. overfladeareal end ved afsmeltning over mere tætte jordlag (Klint et al., 2013)⁵⁾.

I forbindelse med vurderingen af dæklagets beskyttelsesevne kan det også være relevant at kigge på resultaterne fra de geologiske modeller, der er opsat i forbindelse med grundvandskortlægningen, og evt. også direkte i de geologiske modeller og på de indsamlede data. Man bør dog være opmærksomhed på, at den komplekse geologi ikke nødvendigvis er indarbejdet i modellerne, da de oftest er lavet som lagmodeller, hvor det ikke er muligt at modellere eksempelvis lodrette og opskudte lag. Forholdene kan være beskrevet i modellernes dokumentationsrapporter, og vil evt. også være afspejlet i de geofysiske data, der er indsamlet.

Hydrologiske forhold

Geologien har betydning for vandets transport fra terræn til indvindingsboringernes filter, hvorved geologien og hydrologien skal ses i sammenspil med hinanden. Grundvandsdannelse i et område bevirker, at forurenende stoffer fra overfladen kan trænge ned i grundvandsmagasinerne. Jo større grundvandsdannelse, jo større er sandsynligheden for udvaskning af en eventuel forurening, hvilket er baggrunden for, at grundvandsdannelsen bør indgå i risikovurderingen.

Grundvandsdannelse

Hydrologiske modeller kan estimere grundvandsdannelsens størrelse og udbredelse. Som et led i grundvandskortlægningen er der opstillet både dynamiske modeller, hvor de tidsmæssige variationer i nedbøren indgår direkte i beregningerne, og stationære modeller, hvor nettonedbøren regnes konstant som middelværdi for et tidsrum. Resultater fra disse modeller fremgår af Miljøstyrelsens hjemmeside⁶⁾ og digitale data kan rekvireres hos Miljøstyrelsens grundvandskortlægningsenhed. Endvidere kan BNBO-beregningsproceduren også findes på Miljøstyrelsens hjemmeside. I forbindelse med BNBO-beregningen gøres der opmærksom på, at datagrundlaget ikke generelt tager højde for forhold, der er af mindre skala end det data, der anvendes i modellerne.

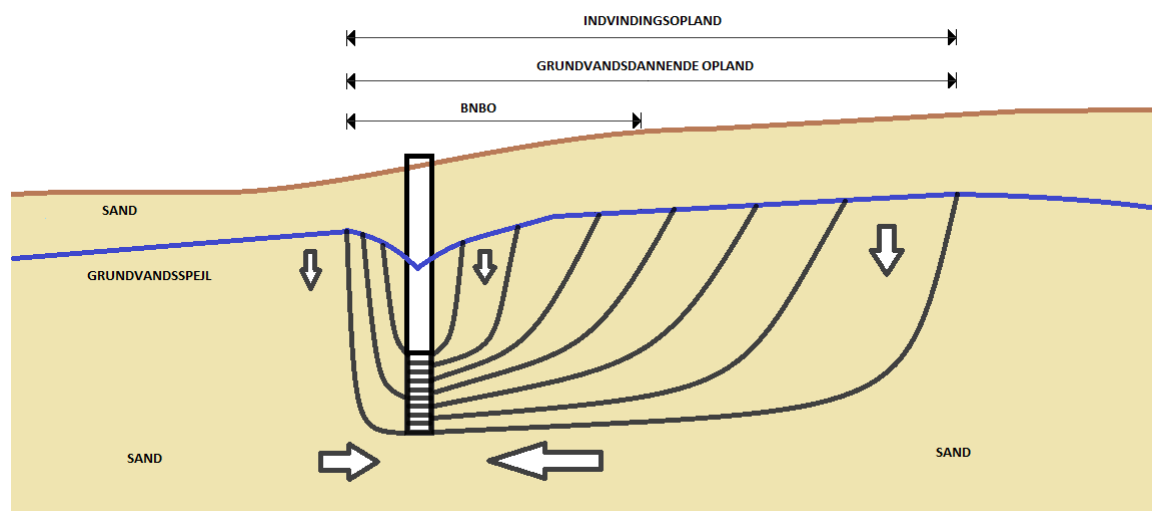
Grundvandsdannelsen varierer over tid, både over året og over længere perioder. Klimatiske ændringer, som fører til ændrede nedbørsmønstre, herunder flere ekstremhændelser, påvirker også grundvandsdannelsen. Variationerne i grundvandsdannelsen følger overordnet set variationerne i nedbøren med en større eller mindre forsinkelse, fra nedbøren falder, til den når grundvandsspejlet. Arealanvendelsen, f.eks. plantevæksten og befæstelsesgraden, påvirker de hydrologiske forhold, ved henholdsvis at tilbageholde eller flytte vand.

Pejlinger af vandspejl i borerer samt prøvepumpninger kan supplere viden om grundvandsdannelsen inden for BNBO fra modellerne. Der skal dog tages højde for, at indvindingen kan påvirke vandspejlet, særligt under drift.

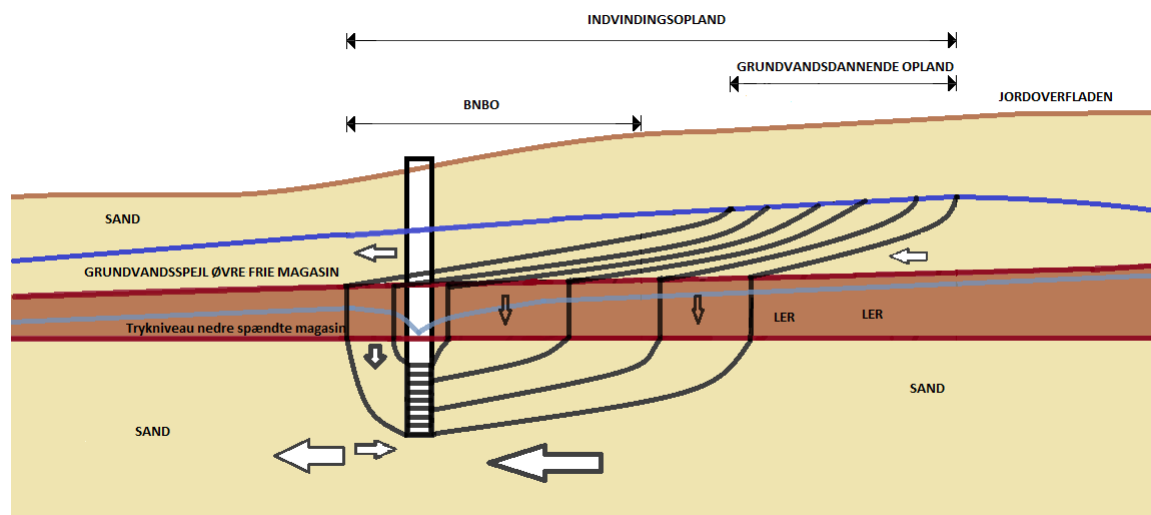
Strømningsmønstre

Det vand, der nedsiver inden for BNBO, vil ikke nødvendigvis ende i boringens filter. Dette afhænger bl.a. af strømningsmønstre og hvor kraftigt der pumpes. Det vand, der pumpes op fra boringen, kan være dannet uden for BNBO. Overordnet vil indvindingen dog medføre en øget nedadrettet grundvandsgradient tæt på boringen.

FIGUR 5 og FIGUR 6 nedenfor illustrerer strømningsmønstre i hhv. et frit sandmagasin (FIGUR 5) og et spændt sandmagasin (FIGUR 6). På figurerne er der desuden angivet afgrænsning af BNBO og indvindingsopland samt hvor grundvandsdannelsen sker. Illustrationerne er forsimplet, men viser en overordnet tendens til, at der for frie magasiner vil være større sandsynlighed for, at det vand, der nedsiver inden for BNBO, vil ende i boringen, end for spændte magasiner. Dette skal ses i relation til trykændring ved pumpning og strømningsretning i magasinet. Ved en væsentlig horisontal strømningsretning sammenholdt med en dyb filtersat boring vil vandet strømme ud af BNBO, inden det når boringens filter, og vil dermed ikke følge den forsimplede illustration i FIGUR 5.

FIGUR 5. Illustration af et BNBO i et frit sandmagasin uden dæklag⁷⁾.

FIGUR 6. Illustration af et BNBO for en boring i et spændt sandmagasin, overlejret af et lerdæklag og et øvre frit sandt magasin⁸⁾.

Pejlinger af vandspejl i borerer kan supplere viden om strømningsforholdene. Relativt store naturlige variationer i vandspejlets beliggenhed kan indikere relativ kort transporttid i den umættede zone og dermed større sårbarhed. Dette ses typisk for frie magasiner. Et naturligt, mere eller mindre konstant vandspejl kan indikere begrænset hydraulisk kontakt til den umættede zone. Dette ses typisk for spændte magasiner. Hvis der findes lokale tidsserier for nedbør, kan disse øge forståelsen yderligere.

Kemiske forhold

Stoffers kemiske egenskaber spiller en afgørende rolle for, hvordan stofferne transporteres sammen med vand i jordlagene. Nogle stofgrupper er f.eks. stærkt sorberende og forholdsvis immobile, mens andre er letopløselige i vand og dermed meget mobile. Nogle stoffer nedbrydes hurtigt, mens andre er persistente. Den store variation i kemiske stoffers egenskaber gør det svært at opstille generelle kriterier for, hvordan den geologiske sårbarhed vurderes. Grundvandets kemiske sammensætning varierer fra sted til sted og over tid, og den er styret af en række faktorer, som f.eks. de kemiske forhold i grundvandsmagasinerne og den umættede zone. Grundvandet optager kemiske stoffer fra sine omgivelser og transporterer dem videre i vandkredsløbet. En vurdering af de grundvandskemiske forhold kan bruges som supplement og understøtte de vurderinger, som baseres på geologiske og hydrologiske forhold.

Grundvandets alder kan bl.a. anvendes til vurdering af om indvindingsboringen er sårbar over for forurening, idet ungt vand generelt er mere sårbart end ældre vand. Grundvand med en høj alder er muligvis ikke blevet eksponeret for en række menneskeskabte forureningskilder samt, at der kan være sket en evt. nedbrydning og fortynding under vejs.

Vandets alder kan vurderes på forskellige måder. Direkte aldersbestemmelser er gennemført i nogle af overvågningsboringerne i GRUMO⁹⁾. Grundvandsmodeller kan også benyttes til at estimere alderen på vandet, hvilket bl.a. ligger til grund for beregningen af indvindingsoplandene og BNBO i grundvandskortlægningen.

Vandets indhold af kemiske parametre kan endvidere give en indikation af vandets alder og sårbarhed over for forskellige parametre. Indeholder det oppumpede vand f.eks. pesticider indikerer det, at en del af grundvandet må være dannet efter tidspunktet for første anvendelse af pesticidet. For kalkmagasiner kan Mg/Ca-forholdet og/eller fluoridindholdet, (og strontium i skivekridt) også anvendes som aldersindikatorer.

Ved anvendelse af grundvandskemiske data bør der ske en kvalitetskontrol af de enkelte analyseresultater. Kan vandprøven f.eks. være blevet iltet i forbindelse med prøvetagning? Indikerer analyseresultatet blandingsvand, der er oppumpet fra en boring med et langt filter? Indikerer analyseresultatet at boringen er utæt? Stammer analyseresultatet fra en forureningsboring? Er ionbalancen acceptabel?

Tidsserier kan, for både fund af miljøfarlige og naturligt forekommende stoffer, bidrage til en yderligere forståelse af det hydrogeologiske system, både direkte i forhold til udviklingen i indholdet af eventuelle forureningskomponenter, og indirekte, fordi ændrede indvindingsmønstre f.eks. kan afspejle sig i ændring af vandkemien.

Særligt for nitrat

Grundvandskortlægningen har opstillet kriterier for, hvordan sårbarhed over for nitrat skal vurderes. Disse kriterier ligger til grund for udpegningen af nitratfølsomme indvindingsområder (NFI). Nedenfor er nogle af disse kriterier kort gennemgået. På Miljøstyrelsens hjemmeside kan man finde grundvandskortlægningens administrationsgrundlag for udpegning af NFI¹⁰⁾.

Tykkelsen af ler over grundvandsmagasinet har betydning for beskyttelsen imod forurening med nitrat. Jo tykkere og jo mere sammenhængende lerlagene er, jo bedre er beskyttelsen. Som udgangspunkt er det dog kun reducerede jordlag (ikke iltede), som udgør en beskyttelse, da de fortsat har kapacitet til at omdanne nitrat. De oxiderede (iltede) jordlag har opbrugt evnen til at omdanne nitrat.

Redoxgrænsen adskiller de oxiderede jordlag fra de reducerede jordlag. Det er tykkelsen af ler fra redoxgrænsen og ned til grundvandsmagasinet, der skal bruges i sårbarhedsvurderingen. En nærmere gennemgang af, hvordan redoxgrænsen fastlægges kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside¹¹⁾.

Tykkelsen af sammenhængende lag over grundvandsmagasinet med et højt organisk indhold (f.eks. gytje, post- og senglaciale marine og ferske aflejringer) og/eller et højt indhold af pyrit (f.eks. brunkulsaflerjinger) giver også en beskyttelse mod nitrat, da disse jordarter generelt har en høj reduktionskapacitet.

Vandkemiske analyser kan bidrage til at vurdere nitratsårbarheden. Grundvand med et nitratindehold over 1 mg/l vurderes som udgangspunkt at være påvirket af nitratudvaskning. Indholdet af sulfat kan ligeledes være med til at indikere overfladepåvirkning. Sulfat findes naturligt i grundvandet og ofte med en baggrundskoncentration på 20-30 mg/l sulfat¹²⁾. Et forhøjet sulfatindehold kan være tegn på oxidation af pyrit (FeS₂) med ilt eller nitrat. Forhøjede og stigende sulfatindehold kan dermed indikere, at der siver nitrat ned fra overfladen. Forhøjede sulfatkoncentrationer kan dog også skyldes andre forhold som f.eks. saltvandspåvirkning eller nedsivning fra forurenede arealer.

Vandanalyserne kan også anvendes til at bestemme en redoxvandtype eller blandingsvandtype, som kan være med til at belyse grundvandets nitratsårbarhed. Grundvand kan, jf. Geovejledning 2018/2 Kemisk grundvandskortlægning¹³⁾ inddeles i 4 overordnede vandtyper. Disse vandtyper beskriver fordelingen mellem redoxfølsomme stoffer i grundvandet og kan derfor assistere i vurderingen af, hvorvidt et givent grundvandsmagasin er påvirket fra overfladen. Vandtype A beskriver vand, der indeholder nitrat og ilt. Vandtype B beskriver vand, som indeholder nitrat. Vandtype C & D beskriver vand, som hverken indeholder ilt eller nitrat, men jern og forskellige koncentrationer af sulfat. Blandingsvandtyper, X og Y, opstår, når der er indikationer på både oxideret og reduceret vand. Hvis vandtypen ændres mod mere oxiderede typer er det et tegn på påvirkning med nitrat.

Særligt for pesticider og nedbrydningsprodukter

Da pesticider har forskellige kemiske og biologiske egenskaber, og dermed opfører sig forskelligt i jord og vand, er det svært at opstille generelle kriterier for pesticiders nedbrydning, tilbageholdelse og transport til grundvandsmagasinerne. Sammenhængene er væsentlig mere komplekse end for f.eks. nitrat.

Generelt kan det dog tages med i vurderingen, at jo større grundvandsdannelse, jo større er sandsynligheden for udvaskning. Tykke sammenhængende lerlag vil udgøre en hydraulisk barriere, som alt andet lige vil medvirke til, at udvaskning af eventuelle pesticider og nedbrydningsprodukter vil tage længere tid. Konkrete fund af pesticider eller nedbrydningsprodukter kan underbygge de hydrologiske og geologiske sårbarhedsvurderinger. Eksempelvis indikerer et fund af et bestemt pesticid, at en del af det oppumpede vand må være dannet efter tidspunktet for første anvendelse af pesticidet.

For sandjorde udpeger Miljøministeriet sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder (SFI) i udpegningsbekendtgørelsen. Afgrænsningen er foretaget som et landsdækkende projekt frem til og med 2014, og er baseret på jordens geologiske sammensætning (det volumenvægtede indhold af summen af ler og silt samt humus) ned til en meters dybde. Afgrænsningen tager ikke højde for dybereliggende lags beskyttende egenskaber, da der ikke er et tilstrækkeligt fagligt grundlag for dette. For yderligere oplysninger henvises til indsatsplanvejledningens afsnit 4.2 samt de rapporter, der henvises til i denne vejledning. Det skal særligt bemærkes, at dele af det faglige grundlag for udpegningen af SFI løbende kan ændre sig (f.eks. ved tilførsel eller fjernelse af jord), og at kommunerne forventes at inddrage nyeste viden i vurderingen på sandjorde.

Udpegnings af SFI udelukker ikke, at der kan være en risiko for udvaskning af pesticider og nedbrydningsprodukter uden for de udpegede SFI. Dette skyldes bl.a., at Miljøstyrelsen ved udpegnings af SFI udelukkende har forholdt sig til bestemte jordtyper bl.a. kun jorder, der er mere følsomme overfor pesticider, end de mest følsomme VAP-marker, samt at der ikke er taget højde for effekten af en eventuel øget, nedadrettet grundvandsstrømning tæt på borer.

Miljøstyrelsen har gennemgået et antal rapporter, der bl.a. handler om, hvor nemt pesticider kan udvaskes fra lerjorder. Særligt kan nævnes afrapporteringen af projekterne PESTPORE¹⁴⁾ og CLAYFRAC¹⁵⁾, samt afrapportering fra det sjællandske samarbejde "Partnerskab for bæredygtige vandindvinding"¹⁶⁾.

Miljøstyrelsens gennemgang af den tilgængelige viden har vist, at med det nuværende vidensgrundlag er det ikke praktisk muligt at udpege pesticidfølsomme lerjorder. Årsagen er, at danske, lerrige istidsaflejringer (moræner) generelt er uensartede, og dertil vil sprækker og rodkanaler i moræneleret udgøre effektive transportveje. Endvidere er pesticiders kemiske egenskaber meget varierede. Det betyder, at forskellige typer pesticider binder sig meget forskelligt til jordens lerpartikler, og dermed bliver udvasket med forskellige hastigheder. Miljøstyrelsen har således konkluderet, at lerjorder generelt ikke forhindrer pesticider i at sive ned til grundvandsmagasinene. Dog vil større lerlagstykker alt andet lige forsinke nedsivningen.

3. Gennemførelse af beskyttelsestiltag

Vurderer en kommune, på baggrund af risikovurderingen efter vandforsyningslovens § 13 e, at der er behov for indsatser for at beskytte BNBO mod forurening fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, skal kommunen beslutte, hvordan processen for gennemførelse af tiltagene skal ske. Kommunen er, efter indførelsen af § 24 a i miljøbeskyttelsesloven, forpligtet til at beskytte BNBO hvor et indsatsbehov er vurderet nødvendigt. Beskyttelsen skal enten ske med frivillige aftaler eller påbud.

Kommunen bør, i så vidt omfang som muligt, afsøge muligheden for at gennemføre tiltag ved hjælp af frivillige aftaler, således at der opnås lokalt forankrede løsninger i samarbejde mellem kommune, vandforsyning og lodsejer, hvilket er i overensstemmelse med tillægsaftalen for pesticidstrategien 2017-2021 for så vidt angår erhvervsmæssig brug af pesticider. Aftaler med de pågældende lodsejere kan gennemføres med eller uden erstatning. Indgåelse af frivillige aftaler mod betaling, samt udbetaling af erstatning ved påbud og forbud kan have en betydning for, hvilken landbrugsstøtte en lodsejer kan opnå, jf. bilag 1.

Hvis risikovurderingen viser, at der ikke er behov for indsatser for at beskytte BNBO mod forurening fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, er kommunen ikke forpligtet til at afsøge mulighederne for frivillige aftaler eller påbud. Kommunen bør dog overveje, om BNBO bør beskyttes mod andre forureningskilder end erhvervsmæssig brug af pesticider, f.eks. privates og anden brug af pesticider, forurenede grunde, nitrat o.lign.

Indsatsplanvejledningen giver en nærmere gennemgang af proceduren for vedtagelse af indsatsplaner.

I det følgende vil pligten til og muligheden for at gennemføre beskyttelsestiltag gennem frivillige aftaler og påbud/forbud blive gennemgået. Gennemgangen vil være opdelt i forhold til, om risikovurderingen viser om beskyttelsestiltag mod erhvervsmæssig brug af pesticider er nødvendig eller ej. Opdelingen sker alene af systematiske årsager i forhold til pligten i henhold til miljøbeskyttelseslovens § 24 a.

Påbud anvendes, når der skal etableres en handlepligt for adressaten. I dette tilfælde vil et påbud skulle anvendes, når der anvendes pesticider erhvervsmæssigt i BNBO, da der her skal etableres en handlepligt for lodsejer om at standse med at sprøjte i BNBO.

Forbud anvendes som et retsmiddel mod at foretage bestemte handlinger. I dette tilfælde vil et forbud skulle anvendes, når man vil forhindre, at der anvendes pesticider erhvervsmæssigt i BNBO. Forbud kan derfor anvendes til at bevare en tilstand, hvor der ikke sprøjtes i BNBO.

Miljøbeskyttelseslovens § 26 a anvendes begrebet ”pålægge rådighedsindskrænkning”. Dette skal forstås synonymt med påbud og forbud.

I afsnit 3.1 følger en nærmere beskrivelse af systematikken, hvor en beskyttelsesindsats mod erhvervsmæssig brug af pesticider er fundet nødvendig, hvor vandforsyningslovens § 13 f og miljøbeskyttelseslovens § 24 a dermed finder anvendelse.

I afsnit 3.2 følger en nærmere beskrivelse af de øvrige muligheder for beskyttelse af BNBO gennem frivillige aftaler og påbud eller forbud og dermed også en beskrivelse af de situationer, hvor beskyttelsesindsats mod erhvervsmæssig brug af pesticider i BNBO ikke er fundet nødvendig.

En kommune kan vurdere, at beskyttelse mod andre forureningskilder end pesticider er nødvendig. Afsnit 3.1 og 3.2 er dermed ikke alternativer, men afsnit, der supplerer hinanden.

Vandforsyningslovens § 13 f og miljøbeskyttelseslovens § 24 a geografiske anvendelsesområde er begrænset til BNBO. Om mulighederne for at rådighedsindskrænkninger uden for BNBO henvises til afsnit 3.2.

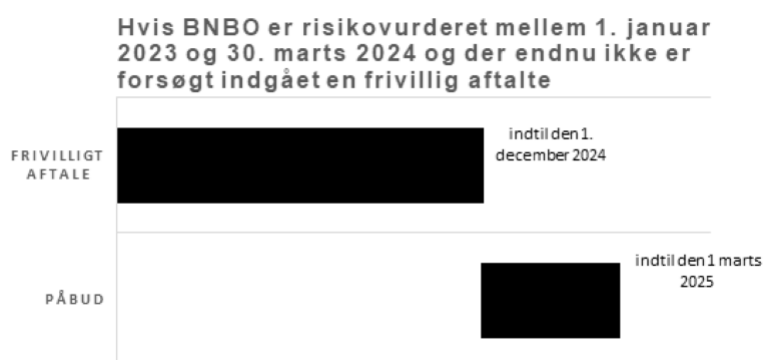
3.1 Beskyttelsestiltag fundet nødvendige mod erhvervsmæssig brug af pesticider i BNBO

Når en risikovurdering efter vandforsyningslovens § 13 e viser, at et BNBO har behov for beskyttelse mod fare for forurening fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, er kommunen forpligtet til at gennemføre beskyttelsestiltag i form af frivillige aftaler, jf. vandforsyningsloven § 13 f eller påbud/forbud, jf. miljøbeskyttelseslovens § 24 a, stk. 1.

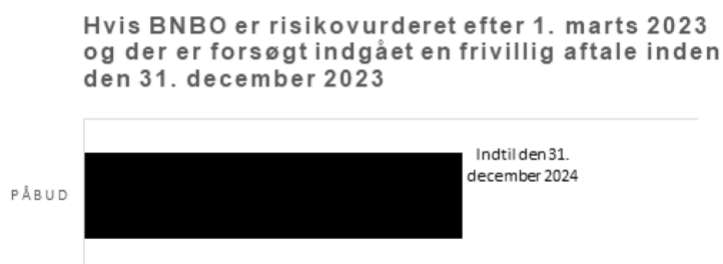
Kommunen har seks måneder til at forsøge at opnå en frivillig aftale, jf. BNBO-fristbekendtgørelsens § 5, stk. 2, 1. pkt. De seks måneder løber fra det tidspunkt risikovurderingen er indberettet til Miljøstyrelsen. Kan der ikke opnås en aftale inden for de seks måneder, skal kommunen senest to måneder senere udstede et påbud/forbud mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, jf. BNBO-fristbekendtgørelsens § 5, stk. 2, 2. pkt.

Særligt for 2024/2025

For BNBO der er risikovurderet mellem den 1. januar 2023 og den 30. juni 2024, skal kommunerne forsøge at opnå en frivillig aftale senest den 1. december 2024. Kan der ikke opnås en aftale inden den 1. december 2024, skal kommunen udstede et påbud/forbud mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider senest 1. marts 2025, jf. BNBO-fristbekendtgørelsens § 5, stk. 1, jf. stk. 3. Hvis aftale er forsøgt indgået inden den 31. december 2023, skal påbud/forbud dog være udstedt senest den 31. december 2024, jf. BNBO-fristbekendtgørelsens § 6.

FIGUR 7. Figuren illustrerer tidsfristperioden for frivillig aftale hvis BNBO er risikovurderet mellem 1. januar 2023 og 30. marts 2024, og der endnu ikke er forsøgt indgået en frivillig aftale.

FIGUR 8. Figuren illustrerer påbud perioden, hvis BNBO er risikovurderet efter d. 1 marts 2023 og der er forsøgt at indgå en frivillig aftale.

3.1.1 Frivillige aftaler efter vandforsyningslovens § 13 f

Hvis kommunen har vurderet, at det er nødvendigt at beskytte et BNBO, kan den almene vandforsyning eller kommunen indgå en frivillig aftale med en ejer eller indehaveren af andre rettigheder over en fast ejendom. Aftalen kan omhandle dyrkningspraksis eller andre restriktioner i arealanvendelsen eller omhandle salg af hele eller dele af ejendommen til kommunen eller den almene vandforsyning, jf. vandforsyningslovens § 13 f, stk. 1.

Både kommunen og vandforsyningen kan i henhold til vandforsyningslovens § 13 f indgå en frivillig aftale med lodsejer.

Udgangspunktet er, at den almene vandforsyning skal forsøge at indgå aftale med ejeren eller indehaveren af andre rettigheder over en ejendom. Kommunen skal som udgangspunkt dermed kun tilbyde aftaler, hvis den almene vandforsyning ikke har tilbudt en aftale¹⁷⁾. Kommunen bør dog overtage aftaleprocessen i de tilfælde, hvor den almene vandforsyning ikke har ressourcerne til at drive processen.

Det er kommunernes pligt at sikre, at der gennemføres en indsats mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider inden for sårbare BNBO, jf. miljøbeskyttelseslovens § 24 a. Pligten består i at give påbud/forbud, hvis der ikke kan opnås en frivillig aftale. Påbud/forbud er kun muligt, hvis frivillig aftale forinden er forsøgt og ikke fundet mulig. Kommunen skal derfor sikre sig, at lodsejer er blevet tilbudt en aftale, enten af vandforsyningen eller kommunen selv, inden påbud/forbud udstedes.

Både vandforsyning og kommunen vil altid være vigtige parter i forsøget på at opnå en frivillig aftale. Kommunen har foretaget risikovurderingerne og dermed har et særligt kendskab til de sårbare BNBO. Vandforsyningerne har ofte et stort lokalkendskab og kontakt til eller igangværende dialog med lodsejer. Begge parter bør derfor tidligt i processen inddrage hinanden i dialogen med lodsejer om en frivillig aftale.

Den frivillige aftale skal dog som minimum indebære, at der i BNBO ikke sker erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, som er godkendt til konventionel brug, jf. BNBO-fristbekendtgørelsens § 4. Den frivillige aftale kan indeholde yderligere restriktioner, f.eks. forbud mod dyrkning og gødskning inden for en fastsat afstand til boringen.

De frivillige aftaler skal indgås på rimelige vilkår, jf. BNBO-fristbekendtgørelsens § 3, stk. 2.

En frivillig aftale kan indeholde vilkår om økonomisk erstatning til lodsejeren. Den aftalte økonomiske erstatning til ejeren eller rettighedshaveren, som den almene vandforsyning skal afholde, må ikke overstige det beløb, som den almene vandforsyning kan inddrive via sine takster, jf. BNBO-fristbekendtgørelsens § 3, stk. 3. Beløbet må derfor ikke overstige det beløb, som er nødvendigt og hensigtsmæssigt for beskyttelse af vandressourcen efter vandforsyningslovens § 52 a, stk. 1, nr. 10.

Hvis kommunen indgår en frivillig aftale med et vilkår om en økonomisk erstatning til ejeren eller rettighedshaveren over den faste ejendom, skal den almene vandforsyning høres over beløbets størrelse i forbindelse med aftalens indgåelse, jf. vandforsyningslovens § 13 f, stk. 2. Den almene vandforsyning kan ikke modsætte sig aftalens indgåelse, men kan give bemærkninger til beløbets størrelse, for at sikre, at erstatningen ikke overstiger, hvad der er nødvendigt og hensigtsmæssigt.

Såfremt vandforsyningen modsætter sig betaling af den aftalte erstatning, bør kommunen i stedet gennemføre beskyttelsesforanstaltningen med påbud eller forbud. Vandforsyningen vil her få mulighed for at påklage erstatningsstørrelse til taksationskommissionen.

Kommunen har som tilsynsmyndighed et særligt ansvar for at sikre, at kompensation kan inddrives via vandforsynings takster.

I bemærkningerne til lovforslaget fremgår det at § 13 f i store træk vil komme til at følge systematikken i den gældende §13 d i vandforsyningsloven. Kommunalbestyrelsen vil derfor stadig skulle godkende indholdet af aftalerne truffet efter §13 f, for at sikre at den tilbudte aftale opfylder kravene der stilles i lovgivningen og at et senere påbud ikke er nødvendigt. Kommunen skal ved godkendelsen alene udføre en legalitetskontrol. Legalitetskontrollen betyder at kommunen påser, at den aftalte erstatning vil kunne indregnes i vandforsynings takst, jf. vandforsyningslovens § 52 a, stk. 1.

Frivillige aftaler skal indberettes digitalt til Miljøstyrelsen via Danmarks Arealinformation senest 4 uger efter, at aftalen er indgået, jf. BNBO-bekendtgørelsens § 4, stk. 2. For mere om indberetning se kapitel 4

Der er aftalefrihed for indgåelse af aftaler i områder beliggende inden for BNBO, og aftalerne betragtes som privatretlige anliggender mellem lodsejer og vandforsyning. Aftalerne skal dog altid indgås på rimelige vilkår.

Ved indgåelse af aftaler og udregning af erstatningsbeløb for aftaler inden for BNBO skal tages højde for reglerne om vandsektorens økonomiske rammer, herunder at udgifterne skal være nødvendige af hensyn til drikkevandsforsyningen.

Der er ikke i vandforsyningsloven eller i miljøbeskyttelsesloven krav om, at aftalerne skal være varige for at være gyldige. Der er derfor ikke noget til hinder for, at der indgås tidsbegrænsede aftaler, men det afgørende er, at der sikres en beskyttelse der, hvor det på baggrund af risikovurderingen er nødvendigt. I de tilfælde hvor en aftale om pesticidfri drift eksempelvis udløber eller bliver opsagt, og BNBO herefter ikke er beskyttet, vil kommunen skulle udstede påbud efter § 24 a, hvis der ikke sker en forlængelse af den eksisterende aftale eller indgås en ny aftale.

Bortfalder BNBO er der ikke længere krav om beskyttelse. Der er ikke i vandforsyningsloven eller i miljøbeskyttelsesloven regler, der hindrer at lodsejere kan tilbagebetale en erstatning i tilfælde af, at en boring bliver sløjfet, eller området ikke længere har brug for beskyttelse, så lodsejeren igen kan begynde at anvende pesticider i et nu tidligere BNBO. Det er dog vurderingen, at udregningen af restbeløbet kan være vanskelig at foretage, da der skal tages højde for en række forhold om bl.a. prisregulering, varighed af sprøjteforbuddet, udvikling i jordpriser, m.v. Herudover gøres opmærksom på eventuelle skatteregler fsva. tilbagebetaling.

Den almene vandforsyning eller kommunen skal tinglyse den frivillige aftale på de berørte ejendomme, jf. vandforsyningslovens § 13 f, stk. 3. Tinglysningen sker på ejerens eller rettighedshaverens regning. Ejers eller rettighedshavers omkostninger i forbindelse med tinglysningen kan indregnes i erstatningen.

Såfremt en frivillige aftale om ikke at anvende pesticider inden for BNBO er varige, kan det have betydning for en jordbrugers mulighed for at opnå økologisk arealstøtte for aftalearealet¹⁸⁾.

Processen omkring frivillige aftaler efter andre hjemler er beskrevet under afsnit 3.2.1.

3.1.2 Påbud og eller forbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 a

Hvis den almene vandforsyning eller kommunen ikke er lykkedes med en frivillig aftale senest seks måneder efter beskyttelsesbehovet er indberettet til Miljøstyrelsen, er kommunen forpligtet til at udstede et påbud eller forbud mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider inden for BNBO, jf. miljøbeskyttelseslovens § 24 a, stk. 1.

Kommunen skal kunne dokumentere, at aftale har været forsøgt, inden påbud og forbud kan udstedes. Aftale er forsøgt indgået, hvis der foreligger et skriftligt aftaletilbud, der ikke accepteres af lodsejer. Aftale kan også være forsøgt indgået, hvis der foreligger en klar tilkendegivelse fra lodsejer om, at vedkommende ikke ønsker en frivillig aftale. Kommunen bør dokumentere de enkelte skridt i forhandlingsprocessen, så kommunen overfor omverdenen kan dokumentere, at en frivillig beskyttelsesindsats er forsøgt.

Påbuddet eller forbuddet skal medføre, at der ikke kan ske erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, som er godkendt til konventionelt brug, jf. miljøbeskyttelseslovens § 24 a, stk. 1.

Påbud og forbud mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider kan være ganske indgribende over for en jordbruger, der allerede har tilsået deres marker inden for BNBO. På den baggrund er det bestemt, at påbud og forbud først skal efterkommes når eksisterende markplaner er afviklet, dog senest ved høsten af afgrøderne eller to år fra påbuddet eller forbuddet er udstedt, alt efter hvilken af de to, der kommer først, jf. BNBO-fristbekendtgørelsens § 7. Det betyder, at påbuddet eller forbuddet ikke skal efterkommes straks, og at en allerede påbegyndt dyrkning af arealet kan gennemføres og dermed ikke straks sløjfes i forbindelse med påbuddet eller forbuddet.

Påbuddet eller forbuddet gives mod fuld erstatning, jf. miljøbeskyttelseslovens § 24 a, stk. 1. Erstatningen betales af den eller de almene vandforsyninger, hvis vandforsyning beskyttes af påbuddet eller forbuddet, jf. miljøbeskyttelseslovens § 64 e, stk. 1. Den almene vandforsyning har mulighed for at indregne erstatningen i dens takster, jf. vandforsyningslovens § 52 a, stk. 1, nr. 10.

Kommunen træffer samtidig med påbuddet eller forbuddet afgørelse om erstatningens størrelse, jf. miljøbeskyttelseslovens § 64 e, stk. 2. For mere om erstatningsfastsættelsen se afsnit 3.4

Erstatningen skal udbetales senest på samme tidspunkt som påbuddet eller forbuddet skal efterkommes, jf. miljøbeskyttelseslovens § 64 e, stk. 5, 1. pkt., dvs. efter høsten af afgrøderne eller senest to år efter udstedelsen af påbuddet eller forbuddet.

Ved uenighed om erstatningens størrelse kan de berørte parter indbringe kommunens afgørelse herom for taksationsmyndighederne, jf. miljøbeskyttelseslovens § 64 e, stk. 3.

Klagen over erstatningens størrelse har ikke opsættende virkning i forhold til udbetalingen af erstatningen, jf. miljøbeskyttelseslovens § 64 e, stk. 4. Den almene vandforsyning skal derfor på trods af uenigheden om erstatningens størrelse udbetale det erstatningsbeløb, som kommunen har fastsat i sin afgørelse.

Hvis taksationsmyndighederne omgør kommunens afgørelse om erstatningens størrelse, skal det udbetalte erstatningsbeløb efterreguleres uden unødigt ophold, jf. miljøbeskyttelseslovens § 64 e, stk. 5, 2. pkt. Nedsætter taksationsmyndighederne erstatningsbeløbet skal grundejeren tilbagebetale det for meget udbetalte beløb. Tilsvarende skal den almene vandforsyning udbetale differencen i det tilfælde, at taksationsmyndighederne øger erstatningsbeløbet.

For mere om indbringelse af sag for taksationsmyndighederne se nedenfor i afsnit 5.1.3.

Kommunen tinglyser for ejers regning påbuddet eller forbuddet på ejendommen. Kommunen betaler dog for tinglysningen, hvis afgørelsen om påbud eller forbud udgør ekspropriation, jf. miljøbeskyttelseslovens § 24 a, stk. 3, 1. pkt. Ejers eller rettighedshavers omkostninger i forbindelse med tinglysningen kan indregnes i erstatningen.

Påbuddet eller forbuddet tinglyses som udgangspunkt med prioritet forud for alle rettigheder i ejendommen. Påbuddet eller forbuddet skal dermed respekteres af indehavere af enhver rettighed over ejendommen.

men, f.eks. ejere og forpagtere. Det kan i påbuddet eller forbuddet besluttes, at tinglysningen sker med en lavere prioritet, jf. miljøbeskyttelseslovens § 24 a, stk. 4. Bortfalder påbuddet eller forbuddet skal kommunen sørge for, at det aflyses fra tingborgen, jf. miljøbeskyttelseslovens § 24 a, stk. 3, 2. pkt.

Undtagelser til pligten til påbud og forbud efter § 24 a

Kommunens pligt til at udstede påbud og forbud efter § 24 a mod erhvervsmæssig brug af pesticider i BNBO gælder kun i de tilfælde, hvor der ikke allerede er en tilsvarende beskyttelse, jf. miljøbeskyttelseslovens § 24 a, stk. 2.

Bestemmelsen oplister følgende undtagelser til pligten til påbud og forbud efter § 24 a:

1. Den almene vandforsyning eller kommunalbestyrelsen har indgået en tilsvarende aftale om dyrkningspraksis eller andre tilsvarende restriktioner i arealanvendelsen eller om salg af hele eller dele af ejendommen til kommunen eller den almene vandforsyning i medfør af § 13 d i lov om vandforsyning m.v.
2. Kommunalbestyrelsen har givet et tilsvarende påbud eller nedlagt et tilsvarende forbud efter § 24, stk. 1 i miljøbeskyttelsesloven, for at undgå fare for forurening af vandindvindingsanlæg til indvinding af grundvand.
3. Kommunalbestyrelsen har pålagt ejeren af en ejendom i området tilsvarende rådighedsindskrænkninger eller andre foranstaltninger efter § 26 a, stk. 1 i miljøbeskyttelsesloven.
4. Der er iværksat andre tilsvarende beskyttelsesforanstaltninger i det boringsnære beskyttelsesområde.

Ved en tilsvarende beskyttelse skal forstås en beskyttelse, der gælder for det pågældende BNBO og indeholder et forbud mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider godkendt til konventionelt brug.

Gælder beskyttelsen fra en af undtagelserne kun i en del af det pågældende BNBO, gælder miljøbeskyttelseslovens § 24 a fortsat for den resterende del af arealet, hvis det af kommunen er vurderet, at der et behov for beskyttelse mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider.

Undtagelserne vedrører de øvrige muligheder for beskyttelse af grundvandet både i og uden for indsatsområder og beskyttelse af indvindingsanlæg. Undtagelsesmulighederne kan derfor også anvendes uden for BNBO.

Undtagelsesmulighed nr. 1-3 er de lovhjemlede beskyttelsesmuligheder, dvs. frivillige aftaler, jf. vandforsyningslovens § 13 d, til beskyttelse af indsatsområder, påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 26 a til beskyttelse af indsatsområder og påbud og forbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 til beskyttelse af eksisterende og fremtidige vandindvindingsanlæg.

Undtagelsesmulighed nr. 4 omhandler situationer, hvor en lignende beskyttelse er indført uden anvendelse af en lovhjemmel. Her tænkes f.eks. på en situation, hvor kommunen har mulighed for at anvende påbuds- og forbudsmuligheden i miljøbeskyttelseslovens § 24, men hvor der i stedet er indgået en aftale på ulovbestemt grundlag med ejeren eller indehaveren af andre rettigheder over en ejendom, om at der ikke anvendes pesticider i BNBO. Undtagelsesmuligheden dækker dermed primært over situationer, hvor der er indgået en frivillig aftale som alternativ til et påbud eller forbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24.

For mere omkring de enkelte undtagelsesmuligheder henvises til afsnit 3.2.

Hvis en af undtagelserne finder anvendelse, har grundejeren ikke krav på erstatning efter miljøbeskyttelseslovens § 24 a, da arealet allerede er beskyttet, og grundejeren er blevet kompenseret gennem denne beskyttelse.

3.2 Beskyttelsestiltag i forbindelse med indsatsplan eller større grundvandsbeskyttelsesprojekter inden og uden for BNBO

3.2.1 Frivillige aftaler

Forsøg på indgåelse af frivillige aftaler indgår som forudsætning for brug af miljøbeskyttelseslovens § 26 a. Før kommunen benytter § 24 til gennemførelse af tiltag, bør muligheden for frivillige aftaler med lodsejere ligeledes undersøges, ud fra almindelige forvaltningsmæssige principper om proportionalitet og valg af mindst indgribende tiltag.

KL har udarbejdet rapporten 'Paradigmer for frivillige aftaler om grundvandsbeskyttelse i BNBO'. Rapporten indeholder bl.a. forslag til procesbeskrivelse for indgåelse af frivillige aftaler samt aftaleparadigme for indgåelse af aftaler om rådighedsindskrænkninger om ikke at bruge pesticider. Paradigmet er udarbejdet som led i tillægsaftalen til pesticidstrategien og omhandler derfor specifikt pesticider, men kan også bruges i forhold til aftaler om andre rådighedsindskrænkninger. Paradigmet kan bl.a. findes på Miljøstyrelsens hjemmeside: Paradigmer for frivillige aftaler om grundvandsbeskyttelse i BNBO

Frivillige aftaler efter vandforsyningslovens § 13 d

En kommunalbestyrelse eller en almen vandforsyning kan, for at gennemføre kommunens indsatsplaner jf. vandforsyningslovens §§ 13 og 13 a, indgå aftaler med lodsejer i henhold til vandforsyningslovens § 13 d. Der kan f.eks. indgås aftaler om dyrkningspraksis eller andre restriktioner i arealanvendelsen. Der vil ligeledes kunne indgås aftaler om salg af hele eller dele af en ejendom til kommunen eller til den almene vandforsyning inden for landbrugslovens rammer. Hvis det er den almene vandforsyning, der indgår aftalen, skal kommunen modtage udkast til aftale, inden den indgås. Kommunalbestyrelsen kan inden en frist på to uger fremsætte indsigelser mod aftalen, hvilket betyder, at aftalen ikke kan indgås. Vandforsyningsloven giver ikke vandforsyningen indsigelsesret mod kommunale aftaler. Det vil dog altid være tilrådeligt at samarbejde omkring aftaleindgåelsen, herunder f.eks. i forhold til nærmere afgrænsning af areal samt erstatningsbeløb. Herudover skal kommunen sikre, at vandforsyningen bliver hørt inden der træffes afgørelse i sagen.

Kommunalbestyrelsen skal sikre, at aftalen, som kommunen eller vandforsyningen er ved at indgå, ikke strider mod vandområdeplanerne eller indsatsplaner, eller at aftalen vil vanskeliggøre gennemførelsen af de nævnte planer. Aftalen kan tinglyses med prioritet forud for alle rettigheder på ejendommen, jf. vandforsyningslovens § 13 d, stk. 3. Dvs. at alle rettighedshavere, uanset hvornår de enkelte rettigheder er stiftet, skal respektere den pågældende aftale.

Det kan aftales, at lodsejeren skal modtage et beløb for aftaleindgåelsen. Ved aftaler indgået i henhold til § 13 d, kan kommunalbestyrelsen efter høring af den almene vandforsyning beslutte, at det mellem kommunalbestyrelsen og lodsejeren aftalte beløb skal afholdes af vandforsyningsselskabet, jf. vandforsyningslovens § 13 d, stk. 1. Det kræver, at vandforsyningsselskabet har fordel af aftalen. Kommunen kan også selv afholde udgifterne, f.eks. hvis der ikke er en vandforsyning, der har fordel af aftalen.

Der er ikke pligt til at tinglyse de frivillige aftaler efter vandforsyningslovens § 13 d, men aftalerne kan tinglyses på ejendommen med prioritet forud for andre alle rettigheder i ejendommen, jf. vandforsyningslovens § 13 d, stk. 3.

Aftalens indhold

En aftale om dyrkningspraksis bør indeholde vilkår, der sikrer, at myndigheden eller vandforsyningselskabet, alt efter hvem der er aftalepart, har mulighed for at kontrollere, at aftalen overholdes. Der bør endvidere ud fra almindelig aftaleret indsættes vilkår om sanktioner i tilfælde af, at aftalen overtrædes. Miljøbeskyttelseslovens regler om tilsyn og påbud kan ikke finde anvendelse i forhold til overholdelse af frivillige aftaler. Hvorvidt en lodsejer misligholder en frivillig aftale beror på aftalens ordlyd, som i sidste ende kan afgøres af en domstol.

Geografisk afgrænsning – restareal

Der er ikke ved udpegningen af BNBO taget hensyn til arealets brugsgrenser (matrikelgrænser, placering i forhold til markblok, afstand til markskel mv.), hvilket kan betyde, at der kan opstå u hensigtsmæssige restarealer, som lodsejeren vurderer er umulige eller vanskelige at dyrke hensigtsmæssigt. I sådanne tilfælde kan det aftales, at restarealer uden for BNBO også bliver omfattet af aftalen, med de samme restriktioner. Se mere herom i afsnit om Arrondering.

Underretning

Landbrugsstyrelsen skal kende til aftaler, jf. vandforsyningslovens § 13 d, som kommunalbestyrelsen eller en almen vandforsyning har indgået for at gennemføre en indsatsplan vedtaget efter vandforsyningslovens § 13 eller § 13 a. Der henvises til indsatsvejledningens afsnit 6.3 for en nærmere beskrivelse.

Frivillige aftaler på ulovhjemlet grundlag

Med aftaler på ulovhjemlet grundlag tænkes på de situationer, hvor en frivillig aftale indgås som alternativ til et påbud eller forbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 eller § 26 a, og hvor beskyttelsen af BNBO sikres gennem andre ordninger.

Som alternativ til et påbud eller forbud kan der indgås aftaler med ejer af en ejendom eller indehaver af andre rettigheder over ejendommen. Aftalerne skal indgås mellem den almene vandforsyning og ejeren og/eller rettighedshaveren.

Aftalerne kan som eksempel gå ud på at lave naturprojekter, skovrejsning eller gøre brug af andre ordninger. Aftalerne kan indeholde dyrkningsrestriktioner og evt. vilkår om økologisk drift.

En frivillig aftale på ulovhjemlet grundlag vil formentlig kunne tinglyses på ejendommen, såfremt de øvrige tinglysningsbetingelser er opfyldt. Det er i alle tilfælde Tinglysningsretten, der vurderer, om aftalen kan tinglyses på ejendommen, og hvilken placering den får.

Med påbud som næste trin

Hvis kommunen vurderer, at der er behov for en konkret indsats, som indebærer erstatning til lodsejeren, så bør kommunen beslutte, om der skal nedlægges påbud i tilfælde af, at der ikke kan opnås enighed om en frivillig aftale. Det kan eksempelvis være i kommunens indsatsplan eller i forbindelse med den sædvanlige varslings af et kommende påbud, hvor muligheden for en alternativ løsning i form af en frivillig aftale kan fremgå. Beslutningen om vilje til påbud skal tages af byrådet se afsnit om forhold til skatteregler.

Eksempler på tiltag med påbud som næste trin kan være aftaler om pesticidfri drift eller dyrkningsfrie arealer. I disse situationer bør kommunen gøre lodsejeren bekendt med, at tiltaget vil blive gennemført ved påbud, hvis ikke parterne kan nå til enighed om en aftale. Dette kan kommunen for eksempel sikre

ved at varsle lodsejeren, at kommunen behandler en sag om påbud i henhold til miljøbeskyttelseslovens §§ 24 eller 26 a, jf. miljøbeskyttelseslovens § 75. Se nærmere om erstatning i afsnit 3.4.

Arrondering m.m.

Der er ikke ved udpegningen af BNBO taget hensyn til arealets brugsgrænser (matrikelgrænser, placering i forhold til markblok, afstand til markskel mv.), hvilket kan betyde, at der kan opstå uhensigtsmæssige restarealer, som lodsejeren vurderer er umulige eller vanskelige at dyrke hensigtsmæssigt. I sådanne tilfælde kan det aftales, at restarealer uden for BNBO også bliver omfattet af aftalen, med de samme restriktioner. Restriktionerne på de arronderede arealer afhænger af de enkelte aftaler, der bliver truffet. Det er dog nødvendigt at forholde sig til restarealerne, så det samlede arealaftalen dækker tilpasses til de lokale forhold.

Rapporten ”overvejelser om kompensationsniveauer for arealer pålagt en servitut om pesticidfri dyrkning inden for boringsnære beskyttelsesområder”, beskriver to tilgange til at tilpasse arealet, som aftalen omfatter.¹⁹⁾ Ved den ene tilgang tilpasses arealet til den mindste firkant, der kan tegnes rundt om BNBO’et, og som imødekommer behovet for en effektiv dyrkning af den resterende mark. Der gives fuld erstatning for hele det areal, der tages ud af drift. Ved den anden tilgang undersøges det, om de tilstødende marker bliver væsentlig påvirket af restriktionerne, og erstatningen dækker primært tab af fortjeneste og er derfor mindre end det for selve BNBO arealet.

I særlige tilfælde kan en lodsejer bede om, at det arronderede areal udvides, hvis det resterende areal på markerne ikke har nogen landbrugsmæssig værdi efter arronderingen. De tilføjede arealer er den del af den samlede arrondering og bør også indgå i aftalen.

Forhold til skatteregler

I tillægsaftalen til Pesticidstrategi 2017-2021 fremgår det, at berørte lodsejer skal have fuld erstatning for deres tab. Erstatning i forbindelse med ekspropriation er skattefritaget, men når der er tale om indgåelse af frivillige aftaler, vil det bero på en konkret vurdering i den enkelte sag, om der vil være tale om skattefritagelse.

Ved indgåelse af en frivillig aftale er det ikke et krav, at der foreligger en udtalelse fra Skattestyrelsen om skattefritagelse, men det er en sikkerhed for de parter, der indgår aftalen, at de er sikret skattefritagelse. Derfor er de parter, der indgår en frivillig aftale, interesseret i at få et bindende svar om skattefritagelse fra Skattestyrelsen.

Det er lodsejeren, der indsender en anmodning om bindende svar til Skattestyrelsen for at sikre sig, at der vil være tale om skattefritagelse i forhold til en konkret aftale. Det er lodsejeren der afstår ret til at disponere frit over sin jord, og er den der modtager erstatningen. Kommunen eller vandværket har derfor ikke mulighed for at indsende en anmodning om bindende svar til Skattestyrelsen.

For at fremme sagsbehandlingen ved Skattestyrelsen er det vigtigt at sagen er fuldt belyst. En anmodning om bindende svar fra Skattestyrelsen bør indeholde følgende:

1. Kommunens vilje til at udstede påbud, hvis en frivillig aftale ikke opnås:

- Kommunen skal udtrykke vilje til at udstede påbud i sagen, så erstatningen kan gives på ekspropriationslignende vilkår. Det er selve byrådet, der skal udtrykke viljen til påbud, Kommunen kan ikke uddelegere ansvaret til et udvalg. Det bunder i en nuværende skattemæssig praksis.
- Af sagsbehandlingen i byrådet skal det klart fremgå, hvilke arealer der bliver pålagt restriktioner, inklusive de arronderede arealer. Skitsen skal gerne indeholde matrikelnumre på arealerne, så de

hurtigt kan slås op. Det skal også fremgå af byrådets beslutning, hvilken hjemmel det eventuelle påbud skal meddeles efter: § 24, § 24 a eller § 26 a i miljøbeskyttelsesloven.

- Beslutning om vilje til at udstede påbud i sagen, så erstatningen kan gives på ekspropriationslignende vilkår skal være truffet inden anmodning om bindende svar sendes ind.

2. Selve aftalen, der tænkes indgået.

- Af denne aftale skal erstatningssummen indgå. Selve erstatningssummen skal være udspecificeret med hensyn til hvilke restriktioner, der giver anledning til hvilken erstatning. Dette skyldes at det er ejendomsavancen (forskellen på købs- og en eventuel salgssum), der udløser skattefrihed. Arealerne, der er omfattet af aftalen, skal fremgå med angivelse af matrikelnumre.
- der er ingen krav om at aftalen er underskrevet.

Det er vigtigt at alle parter er oplyst om hvilke elementer en anmodning om skattefritagelse indeholder for at fremme en hurtig og smidig sagsbehandling ved Skattestyrelsen.

Yderligere oplysninger om skattereglerne ved ekspropriation kan læses i Den juridiske vejledning afsnit C. H. 2.1.18.1 Generelt om ekspropriationserstatninger og erstatninger i ekspropriationssituationer (frivillige salg) og C. H. 2.1.18.3 Erstatninger i ekspropriationssituationer (frivillige salg).²⁰⁾

3.2.2 Påbud

Efter § 26 a i miljøbeskyttelsesloven

Som udgangspunkt skal kommunalbestyrelsen søge at få gennemført sine indsatsplaner i mindelighed og gennem aftaler med lodsejerne. Forsøg på indgåelse af frivillige aftaler indgår som forudsætning for brug af miljøbeskyttelseslovens § 26 a.

Når der er vedtaget en indsatsplan, har kommunalbestyrelsen mulighed for at pålægge en lodsejer rådighedsindskrænkninger eller andre foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre drikkevandsinteresserne efter miljøbeskyttelseslovens § 26 a. Det er en betingelse, at der er vedtaget en indsatsplan efter vandforsyningslovens § 13 eller § 13 a. Det er ligeledes en betingelse, at der har været forsøg på at opnå en frivillig aftale, før der udstedes et påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 26 a. Det er ikke et krav, at de pågældende forsøg har været udøvet af kommunalbestyrelsen selv, men de kan f.eks. være foranlediget af en almen vandforsyning. Miljøbeskyttelseslovens § 26 a kan anvendes, uanset om en grundejer erklærer sig villig til at indgå en aftale mod en nærmere angivet erstatningssum, hvis kommunen vurderer, at den fuldstændige erstatning for den pågældende rådighedsindskrænkning må antages at være lavere. Alle påbud skal gennemføres mod fuldstændig erstatning til lodsejeren, såfremt lodsejeren har lidt et tab som følge af påbuddet. Se nærmere om erstatning i afsnit 3.4.

Påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 26 a, skal følge den samme procedure som i øvrigt anvendes ved ekspropriation efter miljøbeskyttelsesloven, jf. miljøbeskyttelseslovens § 26 a, stk. 3. Det betyder at proceduren i §§ 99-102 i lov om offentlige veje (vejloven) skal anvendes. Kommunen skal derfor have ved udstedelse af påbud har foretaget forarbejder og undersøgelser, jf. vejlovens § 99, kommunen skal afholde åstedsforretning, jf. vejlovens § 100, og kommunen skal træffe en ekspropriationsbeslutning, jf. vejlovens § 102.

Manglede opfyldelse af ekspropriationsproceduren kan medføre, at påbuddet bliver ugyldigt.

Kommunalbestyrelsen kan lade påbuddet tinglyse på lodsejerens ejendom for ejerens regning, jf. miljøbeskyttelseslovens § 26 a, stk. 5. Hvis påbuddet bortfalder, skal kommunen lade påbuddet aflyse fra tingbogen.

Der kan i henhold til miljøbeskyttelseslovens § 26 a kun pålægges rådighedsindskrænkninger eller andre foranstaltninger, hvis det er nødvendigt for at opfylde målet med indsatsplanen, for så vidt angår forurening med nitrat eller pesticider.

Efter § 24 i miljøbeskyttelsesloven

Før kommunen benytter § 24 til gennemførsel af tiltag, bør muligheden for frivillige aftaler med lodsejere ligeledes undersøges, ud fra almindelige forvaltningsmæssige principper om proportionalitet og valg af mindst indgribende tiltag. Visse tiltag som f.eks. omlægning til økologi eller skovrejsning kan kun gennemføres ad frivillighedens vej.

Kommunalbestyrelsen kan påbyde rådighedsindskrænkninger i henhold til miljøbeskyttelseslovens § 24. Miljøbeskyttelseslovens § 24 kan, i modsætning til lovens § 26 a, også anvendes for andre stoffer end nitrat og pesticider. Anvendelsen af § 24 kræver ikke, at der er vedtaget en indsatsplan for området.

Påbud eller forbud kan meddeles for at undgå fare for forurening af vandindvindingsanlægget. Det er således et krav, at der er foretaget en risikovurdering af den pågældende boring i forhold til den konkrete arealanvendelse, og at der efter vurderingen er behov for yderligere tiltag for at sikre mod forurening. Se nærmere herom i kapitel 2.

Påbud om rådighedsindskrænkninger efter § 24 skal som udgangspunkt ledsages af en fuldstændig erstatning til påbudsadressaten. Se nærmere om erstatning i afsnit 3.4 og indsatsplansvejledningen.

Påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 følger ikke samme procedure som § 26 a, men alene miljøbeskyttelseslovens og forvaltningslovens regler for kommunens afgørelser. Et påbud om rådighedsindskrænkninger efter miljøbeskyttelseslovens § 24 vil formentlig kunne tinglyses på ejendommen, såfremt de øvrige tinglysningsbetingelser er opfyldt. Det er i alle tilfælde Tinglysningsretten, der vurderer, om et påbud kan tinglyses på ejendommen.

For en nærmere gennemgang af proceduren i forbindelse med udstedelse af et påbud i henhold til miljøbeskyttelseslovens § 24 og § 26 a, herunder til gennemførsel af en åstedsforsretning samt indholdet af en afgørelse, henvises til indsatsplanvejledningen.

3.3 Særligt i forhold til 25 m zonen

I en zone på 25 m omkring borer, der indvinder vand til almen vandforsyning, må der ikke jf. miljøbeskyttelseslovens § 21 b, stk. 1, anvendes pesticider, dyrkes og gødes til erhvervsmæssige og offentlige formål.

De generelle rådighedsindskrænkninger i 25 m zonen ophæves imidlertid, hvis der er givet et påbud eller forbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24, § 26 a og § 24 a, og som gælder længere væk end 10 meter fra boringen og som indebærer en tilsvarende rådighedsindskrænkning, jf. miljøbeskyttelseslovens § 21 b, stk. 2. Efter bestemmelsens ordlyd er det ikke muligt at lade påbud og forbud gælde fra 25 meter fra boringen for at bevare 25 meter zonen. 25 meter zonen ophæves ved et sådant påbud, da det er gældende længere væk end 10 meter fra boringen.

Det er Miljøstyrelsens vurdering, at 25 meter zonen kun ophæves for de arealer, der rammes af rådighedsindskrænkninger ved påbud og forbud.

Det er alene påbud og forbud, der kan ophæve 25 m zonen. En frivillig aftale medfører dermed ikke ophævelse af forbuddet mod anvendelse af pesticider, dyrkning og gødskning inden for 25 m zonen.

Ved ”tilsvarende rådighedsindskrænkning” forstås, at der som minimum ikke må anvendes pesticider, jf. betænkningen til lovforslaget ved indførelsen af bestemmelsen i miljøbeskyttelsesloven i 2011²¹⁾. Det betyder i praksis, at et påbud eller forbud mod anvendelse af pesticider også medfører en ophævelse af forbuddet mod dyrkning og gødsning. Ønskes forbuddet mod dyrkning og gødsning opretholdt inden for 25 m zonen, skal der derfor i forbuddet mod anvendelse af pesticider inden for BNBO også fastsættes et forbud mod dyrkning og gødsning inden for en afstand på 25 meter fra indvindingsanlægget. Som nævnt ovenfor kan miljøbeskyttelseslovens § 24 a kun anvendes til forbuddet mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider. Miljøbeskyttelseslovens § 24 og § 26 a skal derfor anvendes til at etablere forbuddet mod dyrkning og gødsning.

3.4 Erstatningsfastsættelse

Efter gældende ret skal der betales fuldstændig erstatning for påbud og forbud vedrørende lovligt bestående forhold efter miljøbeskyttelsesloven § 24, jf. lovens § 63. Der skal endvidere betales fuldstændig erstatning for rådighedsindskrænkninger efter miljøbeskyttelseslovens § 26 a.

Et påbud eller forbud efter § 24 a vil ofte få karakter af ekspropriation og det gælder også her, at der skal udbetales fuldstændig erstatning for de restriktioner som påbuddet eller forbuddet giver anledning til.

Erstatninger i henhold til miljøbeskyttelsesloven fastlægges ”i mindelighed”, jf. miljøbeskyttelseslovens § 61, hvilket indebærer, at der som udgangspunkt skal søges enighed mellem parterne om erstatningens størrelse. Erstatningen skal gives efter almindelige regler om erstatningsfastsættelse på baggrund af en konkret vurdering, hvor bl.a. den hidtidige erhvervsmæssige anvendelse af arealet, markedsprisen og omfanget af de restriktioner, der bliver pålagt ejendommen, indgår i vurderingen. Opkøb af arealer – eksempelvis som led i en frivillig aftale – skal også ske til markedspris.

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi har udarbejdet et notat (”Vurdering af erstatningsniveauer i forbindelse med dyrkningsrestriktioner i boringsnære beskyttelsesområder med eksempler på erstatningsniveauer”).²²⁾ Notatet omfatter også en beskrivelse af hvilke restriktioner en aftale kan indeholde og er derfor stadig relevant. Det er væsentligt at understrege, at der skal foretages en individuel vurdering af betalingen eller erstatningen i hver enkelt sag. Udmøntes betalingen eksempelvis som en generel sats per hektar for alle omfattede jordbrugere, er dette ikke udtryk for en individuel vurdering af den enkeltes tab. Notatet beskriver en række forhold, der bør tages hensyn til i erstatningsfastlæggelsen.

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi har udarbejdet et andet notat (”overvejelser om kompensationsniveauer for arealer pålagt en servitut om pesticidfri dyrkning inden for boringsnære beskyttelsesområder”).²³⁾ Notatet redegør for hvad praksis har været op til 2022 med indgåelse af forpagtningsaftaler med servitut i forskellige kommuner. Til sidst samler notatet op på de erstatninger, der er givet, og på overtaksationsmyndighedens foreløbige afgørelser. Notatet giver et indblik i hvilke regionale forskelle, der forekommer i fastlæggelse af erstatning, men også forskelle aftaler imellem.

I forbindelse med indgåelse af en frivillig aftale vil den konkrete betaling skulle aftales mellem parterne og afhænge af omfanget og karakteren af de forpligtelser, en lodsejer påtager sig. Det vil således bero på en konkret vurdering i de enkelte situationer med henblik på, at der kan opnås en rimelig aftale, også i forhold til erstatningens størrelse.

Den erstatning, som lodsejerne modtager, anses for offentlige midler. Det forhold, at vandselskabet udbetaler erstatningen i stedet for kommunen får ikke midlerne til at miste sin offentlige karakter, da vandselskaberne - som en privat enhed - i det pågældende tilfælde er udpeget af staten til at forvalte midlerne. Midlerne anses derfor for at være under det offentliges tilsyn og disposition. Dette gælder også, selvom vandselskabernes omkostninger finansieres af forbrugere.

Det følger af miljøbeskyttelseslovens § 64 a, at erstatningen i henhold til miljøbeskyttelseslovens § 26 a betales af kommunalbestyrelsen, eller hvis kommunalbestyrelsen har givet samtykke til det, af det vandforsyningsselskab, der har fordel af afgørelsen efter § 26 a. Hvis ikke der er et vandforsyningsselskab i det pågældende område, der har fordel af afgørelsen, kan kommunalbestyrelsen ikke pålægge vandforsyningsselskabet at betale erstatningen. I den situation skal kommunalbestyrelsen selv betale erstatningen til lodsejeren. Da BNBO altid er fastlagt omkring en eksisterende almen vandforsyning, må man forvente, at et vandforsyningsselskab som udgangspunkt altid vil have fordel af afgørelsen. Vandværker kan samarbejde med henblik på samlet varetagelse af og fordeling af udgifterne til blandt andet beskyttelse af vandressourcer. DANVA og Danske Vandværker har udarbejdet et notat om grundvandssamarbejder, som beskriver dette i detaljer.

Erstatning, der skal betales på grund af et påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 skal, jf. miljøbeskyttelseslovens § 64, som udgangspunkt betales af de brugere af vandet, der har fordel af forbuddet eller påbuddet. Taksationsmyndighederne kan, hvis foranstaltningen skønnes at være af betydning for en større del af kommunens beboere, træffe bestemmelse om at kommunen helt eller delvist skal betale erstatningen.

Erstatningskrav skal, jf. miljøbeskyttelseslovens § 64 stk. 2, fremsættes senest 4 uger efter, at påbuddet eller forbuddet er meddelt adressaten. Kommunen skal skriftligt orientere om fristen på de fire uger i forbindelse med påbuddet.

Erstatninger må ikke afvige væsentligt fra det niveau, som taksationsmyndigheden ville anvende i en tilsvarende situation. Kan lodsejer og kommune/vandforsyning ikke blive enige om erstatningens størrelse, er det den uafhængige taksaktionsmyndighed, der fastsætter beløbet.

For at fremme behandlingen ved taksationsmyndighederne er det en fordel, at kommunerne yder en indsats for at hjælpe taksationsmyndighederne med at belyse sagen., se afsnit 5.1.

3.5 Forvaltningsret og praksis fra klagenævnet

Kommunalbestyrelsens beslutning om tiltag, der kræver påbud i henhold til miljøbeskyttelseslovens §§ 24, 24 a eller 26 a, skal, som øvrige forvaltningsretlige afgørelser, ske inden for rammerne af den almindelige forvaltningsret. Således må kommunernes afgørelser ikke stride mod proportionalitetsprincippet. For praksis på området henvises til Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelser som kan findes her: Nævnernes hus

Afgørelse vedrørende § 24 om pesticider

Miljø- og Fødevareklagenævnet traf den 18. december 2017 afgørelse i en sag der drejede sig om et forbud mod at anvende pesticider i BNBO (NMK 10-01145). Klagerne var både landmænd og ejerne af 3 parcellhusejendomme.

Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæstede kommunens afgørelser. Klagenævnet lagde til grund, at § 24 tager sigte på at regulere lovlige forhold, der medfører fjernere fare for forurening, og nævnet mente ikke, at det var ændret med vedtagelsen af § 26 a. Nævnet afviste således, at brugen af § 24 forudsætter en nærliggende fare.

Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderede, at der på samtlige matrikler omfattet af de nedlagte forbud bestod en fare for forurening af grundvandet, når der anvendes, håndteres og opbevares plantebeskyttelsesmidlet inden for BNBO. Klagenævnet fandt således, at der var tilstrækkeligt fagligt grundlag for at nedlægge forbud.

Efter en gennemgang af kommunens faglige grundlag for vurderingen, fandt et flertal af klagenævnet (6 mod 2), at påbuddet ikke var i strid med proportionalitetsprincippet, idet det bl.a. blev fremhævet, at der var tale om en samfundsmæssig vigtig vandindvinding, der årligt forsyner 30.000 husstande, hvorfor selv en begrænset risiko kan begrunde et forbud mod, at pesticider anvendes, håndteres og opbevares.

Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelser blev efterfølgende indbragt for domstolene af ejerne af de tre parcellusejendomme. Afgørelser i sagerne, hvor Landbrug og Fødevarer repræsenterede berørte landmænd/lodsejere blev også indbragt for domstolene og henvist til behandling ved Østre landsret. Disse sager blev dog senere hævet.

Landsretten stadfæstede Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 18. december 2017 (NMK 10-01145) og fandt ved afgørelse af 1. april 2022 (BS-35231/2018-OLR) ikke grundlag for at tilsidesætte klagenævnets vurdering af sagen.

Højesteret stadfæstede ligeså Landsrettens dom af 1. april 2022 (BS-35231/2018-OLR), da Højesteret ikke fandt grundlag for helt eller delvist at tilsidesætte Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse. Spørgsmålet ved Højesteret var, om der var grundlag for helt eller delvist at tilsidesætte Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelser. Højesteret var enig med Landsretten i, at kommunen efter miljøbeskyttelseslovens § 24 stk. 1, kunne nedlægge forbud for at undgå fare for forurening af bestående eller fremtidige vandindvindingsanlæg til indvinding af grundvand. Der var ikke påvist omstændigheder der gav grundlag for at fastslå, at Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelser var truffet på et utilstrækkeligt grundlag, eller at der forelå sagsbehandlerfejl. Der var ikke grundlag for at tilsidesætte nævnets faglige vurderinger eller nævnets vurdering af, at de nedlagte forbud ikke kunne anses for unødigt indgribende over for grundejerne. Højesteret frifandt således nævnet ved afgørelse af 30. juni 2023 (BS-16684/2022-HJR) ligesom landsretten havde gjort det.

Afgørelse vedrørende § 26 a om pesticider

Miljø – og Fødevareklagenævnet traf den 24. maj 2019 afgørelse i 9 sager der drejede sig om påbud om forbud mod at anvende pesticider i et indsatsområde til beskyttelse af drikkevand. Afgørelserne drejede sig om en indsatsplan, der foreskrev en række indsatser, først og fremmest rettet mod BNBO-områder og sårbare områder, hvor der ikke måtte anvendes pesticider.

Miljø- og Fødevareklagenævnet stadfæstede kommunens afgørelse. Miljø- og Fødevareklagenævnet fandt at miljøbeskyttelsesloven § 26 a gav hjemmel til efter kommunalbestyrelsens skøn at udpege følsomme områder og fastlægge rådighedsindskrænkninger forudsat, at der var vedtaget en indsatsplan. Klagenævnet lagde vægt på, at det i forarbejderne til § 26 a fremgår, at det var forudsat, at op mod 10 % af Danmarks areal vil kunne undergives rådighedsindskrænkninger i forhold til brug af pesticider. Ligeledes fremgår det af afgørelsen, at det af bemærkningerne til lovforslaget fremgår, at § 26 a blev indført fordi man vurderede, at godkendelsesordningen ikke i alle tilfælde gav en tilstrækkelig beskyttelse af grundvandet.

Miljø- og Fødevareklagenævnet bemærkede, at nødvendigheden af beskyttelsen afhænger af kommunalbestyrelsens skøn over vigtigheden af at beskytte en given drikkevandsressource. Det fremgår af afgørelserne, at det er nævnets opfattelse, at det af bemærkningerne til loven kan udledes, at lovgiver var opmærksom på, at det ikke med sikkerhed ville være muligt at foretage detaljerede tekniske beregninger eller undersøgelser for fastlæggelse af indsatsen, men at det efter omstændighederne kunne blive nødvendigt, at basere indsatsen på et mere overordnet fagligt baseret skøn. Indsatsbekendtgørelsens § 7 slår således fast, at der skal foretages en samlet vurdering af de hydrogeologiske forhold samt arealanvendelsen.

Miljø- og Fødevareklagenævnet fulgte således ikke klagers påstand om, at man skulle kunne påvise en stigende tendens af pesticider inden for indsatsplanens område.

Miljø- og Fødevareklagenævnet fandt således ikke anledning til at tilsidesætte kommunens faglige vurdering. Klagenævnet lagde særlig vægt på, at 2/3 dele af den samlede grundvandsdannelse er i indsatsområdet, at indsatsområdet ligger i kerneoplandet til en kildeplads, hvor vandanalyser viser, at der er stigende indhold af sulfat og at der er tale om landbrugsareal, hvor der anvendes/kan anvendes pesticider.

Miljø- og Fødevareklagenævnet foretog afslutningsvis en afvejning af det samfundsmæssige ønskelige i at beskytte grundvandsressourcen over for det bebyrdende indgreb i klagers mulighed for at fortsætte den landbrugsmæssige drift af ejendommen, som et forbud indebærer. Flertallet af klagenævnet fandt, at afvejningen bør falde ud til at forbuddet opretholdes. Landbrug & Fødevarer har indstævnet klagenævnets afgørelser for domstolene og er på nuværende tidspunkt (juni 2024) til behandling i Vestre Landsret.

Afgørelse vedrørende § 26 a om nitrat

Miljø- og Fødevareklagenævnet traf den 18. september 2020 afgørelse om ophævelse af kommunens afgørelse af 3. marts 2017 om pålæg af rådighedsindskrænkninger over for udbringning af kvælstofholdig gødning og forbud mod håndtering og anvendelse af pesticider på matr. nr. 14c, Horsens By, Horsens (MFK 18/05507).

Miljø- og Fødevareklagenævnet fandt, at kommunens afgørelse ikke er truffet på et tilstrækkeligt oplyst grundlag i forhold til at vurdere, om det meddelte pålæg om rådighedsindskrænkninger over for udbringning af kvælstofholdig gødning på klagers matrikel er nødvendigt.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har i den forbindelse lagt vægt på, at kommunen ikke i den konkrete sag har dokumenteret, f.eks. ved beregninger, at området, der udgør indvindingsoplandet til Horsens-Langholt Vandværk, som helhed bidrager med for stor belastning af nitrat, således at grundvandet ikke kan anvendes som drikkevand på kort og lang sigt.

Endvidere har Miljø- og Fødevareklagenævnet lagt vægt på, at der ikke foreligger dokumentation, f.eks. ved beregninger for, hvad udvaskningen af nitrat vil være fra klagers areal.

Miljø- og Fødevareklagenævnet har desuden lagt vægt på, at kommunen ikke har inddraget oplysninger om, hvad udvaskningen af nitrat tidligere har været i indvindingsoplandet til Horsens-Langholt Vandværk, hvorfor kommunen ikke i tilstrækkeligt omfang har sandsynliggjort, om udviklingen af nitrat alene skyldes en ændret indvindingsstrategi fra vandværket, eller om udviklingen også kan skyldes en ændret belastning med kvælstofholdig gødning i indvindingsoplandet til vandværket.

Miljø- og Fødevareklagenævnet angiver således, at da kommunen ikke har inddraget ovenstående forhold i afgørelsen er det ikke muligt på tilstrækkelig vis at vurdere det hensigtsmæssige og nødvendige i fordelingen af rådighedsindskrænkninger på matriklerne, der udgør indvindingsoplandet til vandværket, herunder at vurdere om rådighedsindskrænkninger på klagers matrikel er nødvendig.

3.6 Tinglysning

3.6.1 Tinglysning af aftaler efter vandforsyningsloven 13 f og påbud meddelt efter miljøbeskyttelseslovens § 24 a

Tinglysning af både aftaler og påbud eller forbud sker som udgangspunkt med prioritet foran alle andre rettighed i ejendommen.

Den almene vandforsyning eller kommunen skal tinglyse aftalen truffet efter vandforsyningslovens §13 f på ejers eller rettighedshaverens regning senest fire uger efter at aftalen er indgået.

Aftaler efter vandforsyningslovens §13 f tinglyses af kommunalbestyrelsen eller vandforsyningen for grundejers regning. Aftalen betragtes som gældende, når den er indgået, uanset om der sker tinglysning af aftalen eller ikke.

Kommunen tinglyser for ejers regning påbuddet eller forbuddet meddelt efter § 24 a senest fire uger efter at det er meddelt. Kommunen betaler kun for udgiften såfremt, der er tale om ekspropriation, hvilket kun vil ske undtagelsesvis. Det gælder, som ved aftaler efter vandforsyningslovens § 13 f, at påbuddet er gældende uanset om det er tinglyst. Ejers eller rettighedshavers omkostninger i forbindelse med tinglysningen kan indregnes i erstatningen.

3.6.2 Tinglysninger af aftaler efter vandforsyningslovens § 13 d og påbud meddelt efter miljøbeskyttelsesloven § 24 og 26a

Kommunalbestyrelsen kan lade aftaler efter vandforsyningsloven 13 d og påbud efter miljøbeskyttelsesloven § 26 a tinglyse for ejers regning jfr. miljøbeskyttelseslovens § 26 a stk.5.

Kommunalbestyrelsen kan formentligt lade påbud efter §24 i miljøbeskyttelsesloven tinglyse på ejendommen, såfremt de øvrige tinglysningsbetingelser er opfyldt., men der findes ikke hjemmel til at kræve det, ej heller at pålægge ejer regningen. Det er tinglysningsretten der vurderer om et påbud kan tinglyses på ejendommen.

3.6.3 Tinglysning af påbud og forbud med en kombination af hjemler

Det kan give vanskeligheder i forhold til tinglysningen, hvis der i samme dokument gives påbud og forbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 a kombineret med et påbud eller forbud efter § 24 eller 26 a. I en sådan situation, vil en klage medføre at rådighedsindskrækningen efter § 24 a opretholdes, da denne klage ikke har opsættende virkning, mens rådighedsindskrækninger efter § 24 og § 26 a ikke vil være gældende, da klagen har opsættende virkning for disse bestemmelser. Tinglysningen kan blive afvist, da dele af rådighedsindskrækningerne ikke er gældende.

For at løse denne problemstilling anbefales det at udarbejde to afgørelse, så der er to forskellige dokumenter, der kan tinglyses, dvs. et dokument med § 24 a og et med § 24 eller § 26 a påbud eller forbud.

3.6.4 Ekspropriation eller aftale på ekspropriationslignende forhold

Ekspropriation og aftaler på ekspropriationslignende forhold omhandler begge et element af tvang over for en ejer eller rettighedshaver. En aftale på ekspropriationslignende vilkår kan dog ikke sidestilles med ekspropriation.

Det fremgår af forarbejderne til miljøbeskyttelseslovens § 24 a, at påbud og forbud efter § 24 a i almindelighed ikke vil udgøre ekspropriation efter grundlovens § 73. Dette er begrundet i, at påbud og forbud

efter § 24 a i almindelighed ikke medfører afståelse af et areal men alene en rådighedsindskrænkning i form af et påbud eller forbud med erhvervsmæssig anvendelse af pesticider.

Erstatninger for påbud og forbud efter miljø kan være skattefri. Økonomiske erstatninger i frivillige aftaler er som udgangspunkt ikke skattefri. Den økonomiske erstatning kan dog være skattefri, hvis aftalen indgås på ekspropriationslignende vilkår. For at aftalen kan siges at være indgået på ekspropriationslignende vilkår, skal kommunen have udvist vilje til at gennemføre indsatsen mod erhvervsmæssig anvendelse af pesticider ved at udstede påbud eller forbud, hvis ikke den friville aftale indgås. Det ekspropriationslige vilkår består dermed i, at beskyttelsesindsatsen vil blive gennemført ved tvang, hvis ikke det kan gennemføres ad frivillighedens vej.

3.7 Tilsyn

Kommunen er tilsynsmyndighed og fører tilsyn med at påbud og forbud overholdes, jf. miljøbeskyttelseslovens § 65, stk. 2. Hvis kommunen konstaterer, at påbud eller forbud ikke overholdes, skal kommunen håndhæve påbuddet eller forbuddet, medmindre kommunen vurderer at overtrædelsen er af underordnet betydning, jf. miljøbeskyttelseslovens § 68. Dette gøres ved at indskærpe påbud eller forbud for lodsejer, og hvis lodsejer fortsat ikke overholder påbud eller forbud, skal kommunen anmelde overtrædelsen til politiet.

For mere om håndhævelse på miljøbeskyttelseslovens område henvises til Miljøstyrelsens vejledning om håndhævelse af miljøbeskyttelsesloven (nr. 6/2005)²⁴⁾ og Rigsadvokatens meddelelse af 12.10.2022 om behandling af sager om overtrædelse af miljølovgivningen²⁵⁾.

Ved frivillige aftaler fører aftaleparterne tilsyn med, at aftalen overholdes. Manglende overholdelse kan indbringes for domstolene ved civilt søgsmål.

4. Indberetningspligt

4.1 Indberetning i forhold til erhvervsmæssig brug af pesticider

BNBO-bekendtgørelsen forpligter kommunerne til at indberette status for deres risikovurderinger samt indsatser i henhold til BNBO-bekendtgørelsen. Den samlede proces for indberetning fremgår af illustrationen figur 10 i bilag 6.

4.1.1 Status på indsatsen BNBO

Kommunerne skal jf. BNBO-bekendtgørelsens § 3, indberette:

- 1) Hvilke BNBO kommunen har vurderet, herunder om en indsats er nødvendig eller ikke nødvendig, samt når indsatser i BNBO er gennemførte.
- 2) Aftaler indgået efter vandforsyningslovens § 13 f, som omfatter arealer inden for et BNBO.
- 3) Påbud eller forbud efter miljøbeskyttelseslovens §§ 24, 24 a og 26 a, der er udstedt på arealer i BNBO.

Indberetningen skal ske digitalt til Miljøstyrelsen via ArealEditering, Danmarks Miljøportal. Efter indberetning bliver data synlige i Danmarks Arealinformation (DAI). Indberetning til ArealEditering sker via to GIS-datasæt; ”Kommunernes status for boringsnære beskyttelsesområder (BNBO)” og ”Aftaleområder for grundvand”. På Danmarks Miljøportals hjemmeside²⁶⁾ findes vejledninger med en nærmere beskrivelse af, hvordan indberetningen skal foregå i praksis. For BNBO, der går over kommunegrænser, bør de involverede kommuner aftale, hvem der indberetter, f.eks. den kommune, hvor den tilhørende vandforsyning er placeret.

Indberetning i datasættet ”Kommunernes status for boringsnære beskyttelsesområder (BNBO)”

I datasættet ”Kommunernes status for boringsnære beskyttelsesområder (BNBO)” skal der indberettes for hvert BNBO via ArealEditering. Staten ajourfører geometrien i datasættet således, at denne er identisk med BNBO-udpegningerne i den gældende bekendtgørelse om udpegning af drikkevandsressourcer. Kommunerne må ikke redigere i geometrien. Indberetningen i datasættet skal ske i én af nedenstående fem kategorier. Når status for BNBO ændres, skal data ajourføres.

1) Ikke gennemgået (default)

BNBO som endnu ikke er blevet risikovurderet har denne statuskategori. BNBO for nyetablerede boringer eller BNBO, som har ændret udformning pga. genberegning som opstår ved senere udpegninger via bekendtgørelse om udpegning af drikkevandsressourcer, vil af Miljøstyrelsen blive tildelt kategorien ”Ikke gennemgået (default)”. Alle BNBO, der står i kategorien ”Ikke gennemgået (default)”, er omfattet af gældende frister for indberetning, jf. BNBO bekendtgørelsen.

2) Ingen erhvervsmæssig anvendelse af pesticider

Kommunen har vurderet, at der ikke sker erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, i henhold til definitionen i afsnit 1.1, i BNBO nu og sandsynligvis heller ikke i fremtiden.

3) Gennemgået, indsats ikke nødvendig

Kommunen har vurderet, at den aktuelle erhvervsmæssige anvendelse af pesticider ikke udgør en uacceptabel risiko for forurening af drikkevandet fra boringen/boringerne. Se nedenstående beskrivelse vedr. indberetning af årsagen til, at en indsats ikke er nødvendig.

4) Gennemgået, indsats nødvendig

Kommunen har vurderet, at den aktuelle erhvervsmæssige anvendelse af pesticider udgør en uacceptabel risiko for forurening af drikkevandet fra boringen/boringerne, og at der er behov for en indsats.

5) Indsats gennemført

Alle nødvendige indsatser er gennemførte. Aftaler og påbud regnes i denne sammenhæng for gennemførte når aftaler er underskrevne eller påbud er endeligt meddelte.

For BNBO, hvor kommunen på baggrund af en risikovurdering har besluttet ikke at iværksætte indsatser, skal kommunen indberette årsagen til, at der ikke gennemføres indsatser i BNBO. Dette skal også ske i datasættet ”Kommunernes status for boringsnære beskyttelsesområder (BNBO)” via ArealEditering. Indberetningen skal ske i én af fem nedenstående kategorier.

1) Ikke relevant at angive, da der ikke er erhvervsmæssig anvendelse af pesticider, en indsats er nødvendig eller indsats er gennemført.

Denne kategori skal anvendes, hvis status på BNBO er indberettet som enten: Ingen erhvervsmæssig anvendelse af pesticider; Gennemgået, indsats nødvendig; Indsats gennemført.

2) Boringen er sløjfet/har ændret anvendelse

Denne kategori skal anvendes, hvis en boring tilhørende et BNBO er blevet sløjfet eller har ændret anvendelse. Det må forventes, at BNBO for disse boringer udgår af næstkommende bekendtgørelse om udpegning af drikkevandsressourcer.

3) Det planlægges, at boringen sløjfes eller ændrer anvendelse inden for 3-5 år.

Denne kategori skal anvendes, hvis en boring til et BNBO planlægges sløjfet eller ændrer anvendelse inden for 3-5 år, og kommunen dermed ikke vurderer, at en indsats er nødvendig.

4) Der iværksættes ikke indsatser, da de arealmæssige, kemiske, geologiske og hydrologiske forhold yder en tilstrækkelig beskyttelse.

Denne kategori skal anvendes, hvis kommunens risikovurdering viser, at en indsats i BNBO ikke iværksættes, da de arealmæssige, kemiske, geologiske og hydrologiske forhold er tilstrækkelig beskyttelse.

Denne kategori skal også anvendes, hvis kommunens risikovurdering viser, at f.eks. eksisterende beskyttelse eller ændrede arealmæssige forhold er tilstrækkelige til at beskytte BNBO.

5) Boringen prioriteres ikke grundet alternative forsyningsmuligheder.

Denne kategori skal anvendes, hvis kommunens risikovurdering viser, at der ikke skal iværksættes en indsats i BNBO, fordi boringen ikke prioriteres. En årsag kan f.eks. være, at en mindre vandforsyning, hvis borerne er forurenet, eller der er fare for forurening, og hvor forbrugerne kan koble sig på andre vandforsyninger.

Fristen for indberetningen er hvert år senest 1. juli eller senest et år fra, de boringsnære beskyttelsesområder er udpeget i bekendtgørelse om udpegnings af drikkevandsressourcer. Kommunerne skal ikke genbesøge alle tidligere gennemgåede og indberettede BNBO. Forpligtelsen til at lave en ny indberetning gælder for nye BNBO. Ved nye BNBO forstås både BNBO til nyetablerede borer samt genberegnet BNBO. Såfremt kommunen vurderer, at der er behov for at genbesøge risikovurderingen, kan dette ligeledes give anledning til en ny indberetning.

Indberetning i datasættet "Aftaleområder for grundvand"

Aftalearealer, som omfatter erhvervsmæssig anvendelse af pesticider i hele eller dele af BNBO, som følge af de nye regler vedr. risikovurdering og beskyttelse af BNBO, skal indberettes i datasættet "Aftaleområder for grundvand" via ArealEditering. Dette gælder både frivillige aftaler og aftaler som følge af påbud eller forbud jf. miljøbeskyttelseslovens §§ 24, 24 a og 26 a.

Fristen for indberetning er fire uger efter aftalen er indgået eller kommunalbestyrelsen har udstedt påbud eller forbud jf. BNBO-bekendtgørelsens § 4 stk. 2, og gælder uanset om tinglysningen er gået igennem.

Andre aftalearealer uden for BNBO, som relaterer sig til grundvandsbeskyttelse mod pesticider, kvælstof eller begge del, hvor aftaletypen er frivillige aftale, opkøb af jord til grundvandsbeskyttelse eller påbud og forbud efter Miljøbeskyttelseslovens §§ 24 eller 26 a kan indberettes, hvilket Miljøstyrelsen opfordrer til. Datasættet giver således mulighed for, at aftalearealer, der ligger udenfor BNBO – f.eks. af hensynet til restarealer – kan indberettes i deres helhed. Ligeledes kan datasættet rumme aftalearealer for grundvandsbeskyttelse i anden sammenhæng (f.eks. udarbejdet i regi af kommunernes indsatsplaner for grundvandsbeskyttelse).

5. Efter at afgørelsen er truffet og forandringer i BNBO

5.1 Afgørelsen bliver påklaget

5.1.1 Frivillige aftaler

Der er ingen klageadgang i forbindelse med frivillige aftaler. I princippet er det kun de parter, der har truffet aftalen, der har indflydelse på aftalens indhold. Det er dog en god idé at høre de implicerede

parter. Hvis det er kommunen der træffer aftalen med lodsejer, skal vandværket høres. Høringen af vandforsyningen i tilfælde, hvor kommunen indgår aftalen er begrundet i at der er forventningen at vandforsyningen afholder udgiften til det beløb, der ifølge aftalen tilkommer ejeren eller indehaveren af andre rettigheder over ejendommen, hvis vedkommende har et økonomisk tab som følge af aftalen. Det er således i den pågældende vandforsyningens interesse at blive inddraget i fastsættelse af beløbet. Hvis det er et vandsamarbejde, der træffer en aftale, er det ligeledes en god idé at høre det konkrete vandværk, der har fordel af aftalen. Den frivillige aftale skal godkendes af kommunen som bl.a. skal sikre, at aftalen ikke strider imod andre planer, så som vandområdeplaner, indsatsplaner m.m.

5.1.2 Påbuddets gyldighed bringes for Miljø- og Fødevareklagenævnet

Påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24, § 24 a og § 26 a kan påklages til Miljø- og Føde-vareklagenævnet, jf. miljøbeskyttelseslovens § 91, stk. 1.

Påbud kan påklages af modtageren af påbuddet og enhver, der har en individuelt, væsentlig interesse i sagens udfald, jf. miljøbeskyttelseslovens § 98, stk. 1.

I forhold til foreningers muligheder for at klage henvises til miljøbeskyttelseslovens § 100.

Klagefristen for klage over påbud er 4 uger fra påbuddet er meddelt, jf. miljøbeskyttelseslovens § 93, stk. 1.

Klagen skal indgives skriftligt til den kommune, der har udstedt påbuddet, via selvbetjeningsløsningen ”Klageportalen for Nævnes Hus”²⁷⁾, jf. miljøbeskyttelseslovens § 94, stk. 1. Kommunen skal ved modtagelsen af klagen i Klageportalen behandle klagen. Kommunen skal, hvis den vil fastholde afgørelsen, snarest, og som udgangspunkt ikke mere end 3 uger efter klagefristens udløb, oversende klagen til Miljø- og Fødevareklagenævnet, jf. miljøbeskyttelseslovens § 94, stk. 1, 4. pkt. Oversendelsen af klagen til klagenævnet skal ske gennem klageportalen og være ledsaget af påbuddet, de dokumenter, der er indgået i sagens bedømmelse, og en udtalelse fra kommunen med kommunens bemærkninger til sagen og de anførte klagepunkter, jf. miljøbeskyttelseslovens § 94, stk. 1, 5. pkt. Kommunens bemærkninger skal ligeledes fremsendes til sagens parter.

På Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside findes oplysninger om, hvordan kommunen bringer sagen videre til Miljø- og Fødevareklagenævnet, efter at den har modtaget en klage over en afgørelse, som ikke omhandler erstatningens størrelse. Se afsnit 5.1.3, hvis klagen omhandler erstatningens størrelse.

Klage over påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 og § 26 a har som udgangspunkt opsættende virkning, jf. miljøbeskyttelseslovens § 95, stk. 1. Dette betyder, at en klage over påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 og § 26 a medfører, at påbuddet ikke skal efterkommes førend sagen er afgjort ved Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Klagen har ikke opsættende virkning hvis klagenævnet beslutter det, jf. miljøbeskyttelseslovens § 95, stk. 1. Klagen har heller ikke opsættende virkning, hvis kommunen i forbindelse med påbud efter § 24 og § 26 a har truffet afgørelse om, at påbuddet skal efterkommes straks, jf. miljøbeskyttelseslovens § 78, stk. 2, og § 95, stk. 2.

Klage over påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 a tillægges ikke opsættende virkning, jf. miljøbeskyttelseslovens § 95, stk. 3. Det vil sige, at gennemførelse af påbuddet fortsætter uagtet om påbuddet er blevet påklaget.

5.1.3 Klagen angår erstatningens størrelse og bringes for taksationsmyndighederne

Taksationskommissionerne er uafhængige og er ikke underlagt instruktionsbeføjelse i forhold til den enkelte sags afgørelse. Det vil sige, at kommissions udpegede medlemmer og beskikkede formænd ikke er underlagt andre myndigheder, men er forankret under transportministeriet. Det samme gælder overtaksationskommissionerne. Er klager ikke enig i den afgørelse, der træffes i taksationskommissionerne, kan afgørelsen indbringes for overtaksationskommissionerne.

I følgende afsnit er klageforløbet beskrevet, hvor lodsejer og/eller en vandforsyning er utilfreds med den tilbudte erstatning i en kommunal BNBO-afgørelse eller lodsejer, kommune og/eller vandforsyning er utilfredse med den kommunale taksationskommissions kendelse.

Klagen om erstatningens størrelse i forbindelse med påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 24 a skal indbringes for den kommunale taksationskommission i første instans 4 uger efter afgørelsen er meddelt.

Klagen skal af klageren (lodsejer eller vandforsyningen) sendes til den kommunale taksationskommission, hvorunder sagen hører jfr. § 64e stk. 3 i miljøbeskyttelsesloven. På taksationssekretariatets hjemmeside (<https://www.taksationssekretariatet.dk/om-os/ekspropriations-og-taksationskommissionerne-1-in-stans>) er listet kommissionen, som kommunen hører under og formændene til taksationskommissionerne.

Det skal fremgå af kommunens klagevejledning, hvortil en evt. klage i den konkrete sag skal sendes.

I klagen bør vedlægges:

- 1) En beskrivelse af kommunens behandling af sagen.
- 2) Kopi af det fremsendte påbud med tilhørende bilag.

Følgende oplysninger bør indgå i en klage over erstatningens størrelse:

- Oplysninger fra sagens parter i kommunens behandling af sagen skal medsende, f.eks. indlæg/bemærkninger.
- Kopi af det fremsendte påbud med tilhørende bilag. Det er vigtigt, at det er det samme materiale som er sendt til lodsejer med påbuddet.
- Grundlaget for påbuddet. De vurderinger, der er foretaget inden påbuddet er meddelt. Det kunne for eksempel være risikovurderingen, der er foretaget forinden meddelelse af påbuddet.
- Baggrunden for arronderingen: er jorderne udtaget pga. manglende landbrugsværdi eller er det f.eks. minimumsdrift arealer, der er udtaget?
- Erstatningens størrelse, med en redegørelse for erstatningens sammensætning. Det vil være en god idé at tilføje kortmateriale, hvor det fremgår klart hvilke restriktioner, der tænkes lagt på de enkelte arealer. Gælder restriktionerne udelukkende brug af pesticider eller er der også pålagt et forbud mod f.eks. gødskning? Eller er der taget beslutning om restriktionerne for opbevaring og transport af pesticider?
- En redegørelse for den kommunikation, der har været med lodsejer, inden påbuddet blev meddelt. For eksempel kommunikationen der er foregået mellem vandværk/kommune og lodsejer i forbindelse med forsøg på at træffe en frivillig aftale.
- Klagen fra lodsejeren, inklusiv alle de bilag der er sendt med.
- Oversendelse af en klagesag fra lodsejer/vandforsyning til de kommunale taksationer skal ske digitalt på en for kommissionerne overskuelig måde.
- Ønsker minimum én af sagens parter at påklage kendelsen fra en kommunal taksationskommission, skal denne klage, inkl. sagens oplysninger/dokumenter oversendes til den rette overtaksationskommission, der er knyttet til den konkrete kommune.

Modtager kommunen en klage over erstatningens størrelse, skal klagen sendes videre til rette myndighed, som i dette tilfælde er formanden for den kommunale taksationskommission. Kommunen kan i den forbindelse sende yderligere relevant materiale med, for at lette sagsgangen.

Når de kommunale taksationskommissioner har modtaget materialet, vil en eventuel dialog indledes med kommunen med det formål at opnå en fuldt belyst sag. Her vil de involverede parter også have mulighed for at komme med partsindlæg, der kan belyse deres påstande yderligere.

De kommunale taksationskommissioner udpeger 2 kommissionsmedlemmer (udvalgt ud fra deres ekspertise på området). De kommunale taksationskommissioner sørger for, at en indkaldelse sendes ud til alle involverede (formand for kommissionen, 2 kommissionsmedlemmer, lodsejer, evt. rådgiver, evt. kommunens repræsentanter), så et møde kan finde sted på den berørte ejendom. Inden selve mødet er det vigtigt, at alt materiale inklusiv partsindlæg er videresendt mellem sagens parter. Måtte der dukke nye oplysninger frem i forbindelse med sagens behandling også efter en besigtigelse, skal disse ligeledes videresendes til alle sagens parter.

Mødet på arealet har til formål at materialet for påbuddet og indhold af klagen gennemgås og sammenstilles med de faktiske forhold. Her er der også mulighed for at få afklaret evt. tvivlsspørgsmål. Efter mødet på selve arealet har sagens parter adgang til at komme med deres evt. synspunkter mundtligt. Den del foregår typisk i et nærliggende mødelokale, men kan også foregå ude i marken. Der er ingen offentlig adgang til voteringsmødet, hvor kommissionen drøfter sagen. Den samlede taksationskommission vil have løbende drøftelser om sagens udfald, inden der afsiges kendelse. Herefter meddeles den endelige kendelse til sagens parter.

Det står lodsejer, kommunen og vandforsyningen frit at påklage den kommunale taksationskommissions kendelse.

Måtte en af sagens parter ønske at få efterprøvet en taksationskommissions kendelse, skal der sendes en klage til den taksationskommission, som har afsagt kendelsen. Når den kommunale taksationskommission modtager en klage over dens kendelse, skal denne straks videresendes til den rette overtaksationskommission, sammen med alle sagens dokumenter. Sagsbehandlingen foregår herefter i en af de 7 overtaksationskommissioner, der dækker hele Danmark. Begge typer kommissioner er uafhængige af kommunes sagsbehandling i forhold til den erstatning, som kommissionen skal efterprøve. Kommissionerne påser, at sagen kan prøves ved overtaksationskommissionerne og at der ikke er forvaltningsretlige årsager til, at sagen skal sendes tilbage til genoptagelse; enten ved kommunen, eller ved den kommunale taksationskommission. Såfremt overtaksationskommissionen vurderer, at der mangler oplysninger i sagen, vil overtaksationskommissionerne bede om at få disse oplysninger fremsendt. Overtaksationskommissionens procedurer og sammensætning er sammenlignelige med taksationskommissionens, med den forskel, at der er 4 kommissionsmedlemmer i overtaksationskommissionerne, modsat 2 i taksationskommissionerne. Der er dog tale om et helt forskelligt persongalleri, og der er tale om en helt ny prøvelse. Det er for at sikre borgeren mulighed for at prøve sin påstand ved to administrative instanser (gratis for lodsejer), inden en eventuel domstolsprøvelse.

Den endelige kendelse sendes rundt til lodsejer, kommunen, forsyningen, og til 1. instans (hvis afgørelsen træffes i overtaksationskommissionen) til Transportministeriets og Miljøministeriets departementet.

Staten betaler for formandshonorar og for den juridiske sekretærs honorar.

I 1. instans aflønnes formand og den juridiske sekretær af Staten. Ofte agerer formanden også som juridisk sekretær, så det er ikke ualmindelige, at der er navnesammenfald.

I 2. instans aflønnes formanden af Staten. Den juridiske sekretær aflønnes også af Staten (fuldtidsansat i Trafikstyrelsen / Taksationssekretariatet).

Omkostninger til hk-sekretær og kommissionsmedlemmer og hele kommissionens afholdte udlæg afholdes af kommunen.

Hvis taksationsmyndighederne træffer afgørelse om en erstatning, der er højere eller lavere end det beløb, som grundejer allerede har fået udbetalt, skal vandforsyningen uden unødigt ophold efterregulere erstatningen. Efterreguleringen sker enten ved tilbagesøgning eller efterbetaling til grundejer.

5.2 Fremtidige forandringer, der kan have indflydelse på risikovurdering og indsatsen i BNBO

I dette afsnit beskrives, hvad der sker når allerede udpegede BNBO ændrer udformning, nye BNBO udpeges eller BNBO fjernes. Listen er ikke udtømmende, men vedrører de eksempler som Miljøstyrelsen på nuværende tidspunkt er blevet forelagt.

5.2.1 Udpegning af genberegning af BNBO og BNBO til nye borer

Miljøstyrelsen vil som udgangspunkt genberegne et BNBO, hvis indvindingsforholdene til en almen vandforsyning ændres væsentligt, eller såfremt Miljøstyrelsen får ny viden om geologiske eller hydrologiske forhold.

Ligeledes vil Miljøstyrelsen beregne BNBO til nyetablerede indvindingsboringer til almene vandværker.

Kommunen afventer beregning og udpegning af nye BNBO

Dette afsnit beskriver, hvordan kommunerne skal forholde sig i perioden fra et kortlægningsbehov opstår, til et nyt BNBO er udpeget i udpegningsbekendtgørelsen.

Det fremgår af lovbemærkningerne til den nye BNBO-lovgivning, at forpligtelsen i § 24 a, stk. 1 gælder uanset om BNBO er under genberegning. Der er dermed ikke en undtagelsesbestemmelse for BNBO, der er udpeget i udpegningsbekendtgørelsen, men som afventer revision. Kommunens risikovurdering skal derfor altid tage udgangspunkt i de BNBO, som er udpeget i udpegningsbekendtgørelsen.

Såfremt Miljøstyrelsen har beregnet nye BNBO eller godkendt kommunalberegnete BNBO, som afventer at bliver udpeget i udpegningsbekendtgørelsen, vil kommunen i deres konkrete vurdering af indsatsbehovet i BNBO kunne vurdere, at indsatsen ikke er nødvendig for den del af BNBO'et, som forventes at udgå af næste udpegningsbekendtgørelse. Kommunen bør dog være bevist om, at der kan forekomme en tilbagetrækning af et BNBO i høring som følge af et høringssvar.

Justeret eller ny BNBO udpegning

Af lovbemærkningerne til den nye BNBO-lovgivning fremgår det, at påbud eller forbud inden for BNBO efter § 24 a i miljøbeskyttelsesloven skal opretholdes, uanset om udbredelsen af BNBO på et senere tidspunkt ændres som følge af f.eks. ændrede indvindingsforhold. Årsagen til dette er bl.a., at erstatningen forventes udregnet og udbetalt ud fra en vurdering af, at beskyttelsen er nødvendig, selvom indvindingsmængden ændres.

Hvis BNBO genberegnes og BNBO på baggrund heraf bliver mindre i arealmæssigt omfang, bliver beskyttelsesindsatsen som følge af en eksisterende aftale eller påbud således ikke tilsvarende mindre. Hvis BNBO ved genberegning bliver større bliver de arealer, som ikke tidligere er blevet risikovurderet omfattet af reglerne i BNBO lovgivningen, og skal således risikovurderes og beskyttes, hvis en beskyttelsesindsats i øvrigt er nødvendig.

Nye udpegninger af BNBO for nyetablerede borer eller BNBO, som har ændret udformning pga. genberegning, tildeles af Miljøstyrelsen kategorien "Ikke gennemgået (default)" i datasættet "Kommunernes status for boringsnære beskyttelsesområder (BNBO)", på ArealEditering. Det er herefter kommunens ansvar at foretage en ny risikovurdering eller lave et tillæg til en allerede foretaget risikovurdering og igangsætte eventuelle nye beskyttelsestiltag.

5.2.2 Borer der ikke længere anvendes til almen vandforsyning

Kommunen bør være opmærksom på, at såfremt en boring ikke længere anvendes til almen vandforsyning skal dette indmeldes til Miljøstyrelsen således, at udpegningerne knyttet til den almene vandforsyning kan fjernes i udpegningsbekendtgørelsen.

5.2.3 Genoptagelse af risikovurderinger

Som udgangspunkt er risikovurderingen fra før ikrafttrædelsen af BNBO-bekendtgørelsen den samme som efter bekendtgørelsens ikrafttræden. Efter bekendtgørelsens ikrafttræden gælder dog, at også arealer med økologisk drift skal risikovurderes med henblik på om arealet i fremtiden kan overgå til konventionel drift.

Idet risikovurderingen som udgangspunkt er den samme, er der ikke pligt til at genoptage en afsluttet risikovurdering efter de tidligere regler, selvom der skulle være lagt vægt på, at arealet dyrkes økologisk.

De nye retningslinjer for risikovurdering (tidsfrister og indberetningspligt jfr. BNBO-bekendtgørelsen og BNBO fristbekendtgørelsen) finder anvendelse ved udpegning af nye BNBO og ved ændring af afgrænsning (udvidelse) for eksisterende BNBO.

Ved ændret afgrænsning af BNBO skal kommunen konkret vurdere om risikovurderingen af BNBO skal genoptages, eller om der blot skal udarbejdes et tillæg til risikovurderingen, hvor det tilføjede areal risikovurderes.

6. Bilag

Bilag 1 Forholdet til landbrugsstøtte

Hvis en kommune vurderer, at der er behov for restriktioner på landbrugsarealer, eksempelvis vedr. en tinglysning om pesticidfri drift, vil en frivillig aftale, og i sidste ende et påbud, have betydning for, hvorvidt jordbrugeren kan modtage anden støtte. Dette gælder dog ikke grundbetalingsstøtte, da denne ikke påvirkes af påbud eller aftaler om rådighedsindskrænkninger, så længe landbrugsaktiviteten på arealet ikke hæmmes og fortsat udføres for jordbrugers regning og risiko. Du kan læse mere om grundbetalingsstøtte på Landbrugsstyrelsens hjemmeside.

Indgåelse af tinglyste dyrkningsaftaler om f.eks. pesticid- og nitratfri drift mellem en jordbruger og vandforsyning/kommune medfører typisk at vandforsyning eller kommune yder fuld erstatning for værditabet. Ved indgåelse af en evt. varig dyrkningsaftale med erstatning, kan en økologisk jordbruger efterfølgende ikke søge tilskud fra den 1-årige ordning om økologisk arealstøtte²⁸). Dette gælder, selvom erstatningen i forbindelse med en aftale bliver givet for f.eks. værditabet og ikke for det indtægsttab, som økologisk arealstøtte ellers kompenserer for. Det har ikke betydning, om jordbrugeren indgår en frivillig aftale, eller om kommunen meddeler påbud om dyrkningsrestriktioner på arealet. I begge situationer er det ikke muligt for en økolog at søge om økologisk arealstøtte, når dyrkningsrestriktionerne tinglyses på arealet.

Hvis en jordbruger, i forbindelse med en frivillig eller påbudt, tinglyst dyrkningsaftale, vælger ikke at modtage erstatning for værditabet, vil det stadig ikke være muligt at søge om økologisk arealstøtte. Det

vil først være muligt for en økologisk jordbruger at søge om økologisk arealstøtte, når jordbrugeren indgår aftaler om dyrkningsrestriktioner, der ikke er tinglyste og varige, f.eks. aftaler om dyrkningsrestriktioner for en 5-årig periode, og samtidig ikke modtager erstatning herfor. Bemærk, at hvis jordbrugeren forpagter et offentligt ejet areal til en nedsat forpagtningsafgift pga. dyrkningsrestriktioner, opfattes det som en kompensation til jordbrugeren, der således heller ikke i den situation kan søge økologisk arealstøtte.

Den 1-årige ordning om økologisk arealstøtte erstatter gradvist den 5-årige ordning om økologisk arealtilskud. Jordbrugeren kan ikke længere søge nye tilsagn om den 5-årige ordning om økologisk arealtilskud. Der sker dog jf nationale regler ikke en revision af eventuelt eksisterende tilsagn om økologisk arealtilskud. Det betyder, at jordbrugeren vil kunne opretholde sin støtte i den resterende del af tilsagnsperioden. Jordbrugeren skal dog fortsat søge udbetaling af eksisterende tilsagn om økologisk arealtilskud. Derudover betyder EU-reglerne for eksisterende 5-årige tilsagn om økologisk arealtilskud, at jordbrugeren vil modtage en væsentlig lavere basissats i den resterende del af tilsagnsperioden, hvis der i perioden pålægges restriktioner om pesticidfri drift på arealet.

Ved nye ansøgninger om tilsagn om engangskompensation kan frivillige aftaler eller påbud om pesticidfri dyrkning el. lign. have betydning for tilskuddets størrelse, eller for, om der overhovedet kan gives tilsagn om engangskompensation.

Bilag 2 Links til data

Nedenfor er angivet henvisninger til, hvor det er muligt at finde en række af de data, som er nævnt i vejledningen. Henvisningerne skal ses som hjælp til at finde relevante data, men skal ikke opfattes som en udtømmende liste over data, der kan inddrages i risikovurderingen. Resultaterne fra den statslige grundvandskortlægning bør altid anvendes sammen med de tilhørende rapporter. Rapporterne er tilgængelige i GEUS rapportdatabase.

Danmarks Arealinformation:

På Danmarks Arealinformation (DAI), som er en del af Danmarks Miljøportal (miljoeportal.dk) findes en række geografiske miljødata. Her udstilles bl.a. gældende områdeudpegninger fra bekendtgørelse om udpegning af drikkevandsressourcer. Bekendtgørelsen udpeger områder med drikkevandsinteresser (OD), områder med særlige drikkevandsinteresser (OSD), indvindingsoplande uden for OSD, nitrat- og sprøjtemiddelfølsomme indvindingsområder (NFI og SFI), indsatsområder (IO) og Boringsnære beskyttelsesområder (BNBO). Indvindingsoplande inden for OSD, som også afgrænses som en del af den statslige grundvandskortlægning, fremgår ligeledes af Danmarks Arealinformation.

Danmarks Arealinformation - en del af Danmarks Miljøportal (miljoeportal.dk)²⁹⁾

MiljøGIS – Grundvand:

På MiljøGIS – Grundvand findes en række faglige data fra grundvandskortlægningen, som bl.a. lertykkelse, reduceret lertykkelse og potentialekort.

På MiljøGIS – Grundvand kan man se høringsversioner af de afgrænsninger, der vil fremgå af næste version af ”bekendtgørelse om udpegning af drikkevandsressourcer”. Bekendtgørelsen bliver opdateret én gang årligt.

Miljøgis (mim.dk)³⁰⁾

Jupiter:

Jupiterdatabasen indeholder diverse oplysninger vedr. boringer og vandforsyninger. Herunder bl.a. geologiske oplysninger, vandprøver, pejlinger m.m.

National boringsdatabase (Jupiter) (geus.dk)³¹⁾

Det er også muligt at anvende data fra jupiter i eget GIS program via diverse webservices fra GEUS. En liste over services findes her:

Data og kort (geus.dk)³²⁾

GEUS har lavet webgisløsninger, som kan give et overblik over en delmængde af data i Jupiterdatabasen. Se nedenstående link. Der er bl.a. en service med overblik over kemiske analyser.

Grundvandskort og -data (geus.dk)³³⁾

Modeldatabasen:

Databasen indeholder digitale geologiske modeller, hydrostratigrafiske modeller og numeriske grundvandsmodeller, herunder alle modeller udført i forbindelse med grundvandskortlægningen.

GEUS' Jupiter-database³⁴⁾

FOHM – Fælles offentlig hydrologisk model

Miljøstyrelsen har samlet de eksisterende hydrostratigrafiske modeller i Jylland, Fyn og Sjælland. Fokus har været at koble modellerne sammen bedst muligt, så eksisterende data bevares.

Læs nærmere om FOHM på Miljøstyrelsens hjemmeside: <https://mst.dk/erhverv/rent-miljoe-og-sikker-forsyning/drikkevand-og-grundvand/grundvandskortlaegning/fohm-faelles-offentlig-hydrologisk-model>

Modellerne kan findes via GEUS' hjemmeside: GEUS

GERDA:

Databasen indeholder geofysiske data, både måledata og tolkede data i form af geofysiske modeller. Geofysik indsamlet i grundvandskortlægningen er så vidt muligt indlæst i databasen.

National geofysisk database (GERDA) (geus.dk)³⁵⁾

Rapportdatabasen:

Rapportdatabasen indeholder diverse faglige rapporter vedr. grundvand, herunder alle rapporter udarbejdet i forbindelse med grundvandskortlægningen.

Rapportdatabasen - søgning på kort³⁶⁾

Rapportdatabasen - søgning i database³⁷⁾

Miljøstyrelsens hjemmeside for grundvandskortlægning:

På Miljøstyrelsens hjemmeside er der et overblik over rapporter udarbejdet i forbindelse med grundvandskortlægningen, samt alle Miljøstyrelsens administrative og faglige retningslinjer for Grundvandskortlægning.

Bilag 3 Historisk baggrund for BNBO

I regeringsgrundlaget ”Ansvar for Danmark” fra december 2022 var det regeringens ønske at tage initiativ til en akutplan for at beskytte drikkevandsboringerne boringsnært. Akutplanen er udmøntet i den ny BNBO-lovgivning, hvortil der er vedtaget to bekendtgørelser; bekendtgørelse om vurdering af boringsnære beskyttelsesområder og indberetning (BNBO-bekendtgørelsen) samt bekendtgørelse om frister for og krav til indhold af aftaler, påbud og forbud om erhvervsmæssig anvendelse af pesticider inden for boringsnære beskyttelsesområder (BNBO-fristbekendtgørelsen). BNBO akutplanen følger op på kommunernes arbejde med risikovurdering og beskyttelsesindsatser som følge af tillægsaftale til ”Aftale om Pesticidstrategi 2017-2021”, hvor kommunerne fra 2020 til og med 2022 var forpligtiget til at gennemgå BNBO med henblik på at vurdere behovet for indsatser til beskyttelse mod fare for forurening fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider og foretage indberetning herom. Miljøstyrelsen samlede op på kommunernes indsatser i BNBO med en evaluering af rapporteret i februar 2023³⁹⁾. Evalueringen var input til aftaleparternes vurdering af, hvorvidt kommunerne var kommet i mål med at reducere risikoen for forurening fra erhvervsmæssig anvendelse af pesticider i BNBO.

Oprindeligt blev BNBO indført i dansk miljøregulering med 2007-vejledningen om BNBO, som udsprang af overvejelserne i det såkaldte ”300 meter udvalg”, som miljøministeren nedsatte i 2003. Udvalgets opgave var at vurdere effekten af større sprøjtefrie zoner omkring vandindvindingsboringer. I 2007-vejledningen om BNBO blev der også taget udgangspunkt i, at beskyttelsen kunne omfatte andre forhold end sprøjtemidler.

300 meter udvalget blev nedsat efter et forløb med debat i pressen omkring lukkede boringer, et antal spørgsmål fra Miljø- og Planlægningsudvalget, og et samråd om sprøjtefrie zoner den 27. februar 2003. 300 meter udvalget bestod af repræsentanter for Miljøstyrelsen, GEUS, Dansk Vand- og Spildevandsforening og Foreningen af vandværker i Danmark. I december 2003 afsluttede udvalget sit arbejde med et ”Notat fra arbejdsgruppe til vurdering af større sprøjtefrie zoner omkring vandindvindingsboringer - ”300 m udvalg””.

2007-vejledningen om BNBO indeholdt en beskrivelse af gældende lovgivning og en teknisk anvisning for, hvordan størrelsen og placeringen af et boringsnært beskyttelsesområde kunne fastlægges. Endvidere blev de forhold listet, som kommunen evt. kunne give påbud mod eller nedlægge forbud mod inden for BNBO’et for at undgå forurening af indvindingen.

I 2012 og 2013 fastlagde 37 kommuner, på baggrund af en finanslovsbevilling, BNBO omkring ca. 2800 vandforsyningsboringer, svarende til godt en fjerdedel af det totale antal boringer i Danmark. I årene 2015-2016 beregnede staten BNBO for de indvindingsboringer til almene vandforsyninger, som ikke havde fået beregnet et BNBO.

Med en ændring af vandforsyningsloven i 2018 fik Miljø- og Fødevareministeren hjemmel til at beregne og efterfølgende udpege BNBO. BNBO blev første gang udpeget i bekendtgørelse om udpegning af drikkevandsressourcer af 28. november 2018, med ikrafttrædelse 1. januar 2019.

I 2020 udgav Miljøstyrelsen en ny BNBO vejledning, men fokus på kommunernes risikovurdering og indberetning af BNBO som følge af ny BNBO lovgivning på baggrund af tillægsaftalen til Pesticidstrategi 2017-21. Her blev BNBO beregningsproceduren afskilt fra vejledningen som en separat rapport. BNBO beregningsproceduren kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside⁴⁰⁾.

Med afsæt i tillægsaftalen til Pesticidstrategi 2017-21 om kommunernes arbejde med risikovurdering og beskyttelsesindsatser i BNBO, blev der nedsat et Partnerskab mellem Kommunernes Landsforening (KL) og Miljøministeriet. Partnerskabet fungerer som et forum for dialog om arbejdet med grundvandsbeskyttelse inden for BNBO samt for, hvordan grundlaget for kommunernes arbejde kan forbedres og fremmes.

BNBO-partnerskabet mellem KL og Miljøministeriet har udarbejdet et notat om BNBO, der bl.a. illustrerer, hvordan BNBO historisk er blevet afgrænset – altså før tillægsaftalen til Pesticidstrategi 2017-21 og før udarbejdelse af en ny BNBO-beregningsprocedure. Notatet ”Eksempler på BNBO-afgræsning og tiltag i BNBO” kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside⁴¹⁾.

Bilag 4 Overblik over generelle beskyttelseszoner omkring vandindvindingsboringer

Tabellen angiver de væsentligste beskyttelseszoner, der gælder omkring vandforsyningsboringer. Andre zoner kan forekomme i speciallovgivning og det er derfor altid relevant at undersøge, om et bestemt projekt er underlagt særlige regler i forhold til boringer.

TABEL 2. Tabellen angiver de væsentligste beskyttelseszoner, der gælder omkring vandforsyningsboringer.

Type af område	Beskrivelse	Hjemmel
10 m zone (fredningsbælte)	Der er næsten altid vilkår om fredningsbælte i vandindvindingstilladelser, således, at der skal være et indhegnet fredningsbælte på mindst 10 m omkring almene vandforsyningsboringer og 5 meter for øvrige boringer. Zonen kan være større end 10 m. Fredningsbæltet kan også etableres gennem påbud i henhold til miljøbeskyttelseslovens § 24, uden om vandindvindingstilladelsen.	Boringsbekendtgørelsen § 9 stk. 4 (BEK nr. 1260 af 28/10/2013)
25 m zone	Der må ikke anvendes pesticider, dyrkes og gødes til erhvervmæssige og offentlige formål inden for en radius på 25 m fra en boring, der indvinder grundvand til almene vandforsyninger. Dog finder 25 m zonen ikke anvendelse, hvis kommunalbestyrelsen efter miljøbeskyttelseslovens § 24, stk. 1, har udstedt et påbud eller nedlagt et forbud, som er gældende længere væk end 10 m fra boringen, og som indebærer en tilsvarende rådighedsindskrænkning som efter § 21 b stk. 1. Ved ”tilsvarende rådighedsindskrænkning” forstås, at der som minimum ikke må anvendes pesticider jf. udvalgsbetænkningen til lovforslaget til miljøbeskyttelseslovens § 21 b.	Miljøbeskyttelsesloven. § 21 b stk. 1 og 2

	Der må ikke etableres nye vaskepladser (gælder almene og ikke-almene vandforsyninger). Der må ikke etableres nye vaskepladser (gælder almene og ikke-almene vandforsyninger).	Vaskepladsbekendtgørelsen (BEK nr. 1401 af 26/11/2018) § 9, nr. 2.
50 m zone	Der må ikke etableres nye vaskepladser (gælder for almene vandforsyningsboringer).	Miljøbeskyttelsesloven. § 21 c stk. 3
300 m zone	Ingen håndtering mv. af pesticider eller udvendig vask af udstyr	Miljøbeskyttelsesloven § 21 c stk. 2 og vaskepladsbekendtgørelsen (BEK nr. 1401 af 26/11/2018) § 13, stk. 1, nr. 1.
Beskyttelseszoner efter Miljøbeskyttelsesloven §§ 22 og 23	I vandindvindingstilladelser kan der være udlagt beskyttelseszoner med forbud mod visse aktiviteter, der kan forurene grundvand, jord og undergrund og som kræver tilladelse af Miljøbeskyttelseslovens § 19. I vandindvindingstilladelser kan der være udlagt beskyttelseszoner inden for hvilke der ikke må drives virksomhed eller findes oplag af stoffer, produkter og materialer, der kan forurene vandet.	Miljøbeskyttelsesloven (LBK nr. 48 af 12/01/2004) § 22 Miljøbeskyttelsesloven (LBK nr. 48 af 12/01/2004) § 23
Boringsnært beskyttelsesområde (BNBO)	Det er ikke tilladt, til erhvervsmæssige eller offentlige formål, at etablere nye vaskepladser, at opblande pesticider, at påfylde pesticider på pesticidsprøjter eller udvendigt at vaske pesticidsprøjter, traktorer og andet materiel, der har været anvendt til udbringning af pesticider. I kommuneplanlægning skal der ved udlæg af nye arealer til virksomhedstyper og anlæg, som udgør en særlig fare for forurening af grundvandet, udarbejdes en redegørelse, som godtgør en særlig planlægningsmæssig begrundelse, at lokalisering uden for området ikke er muligt, og at faren for forurening kan forebygges.	Mbl. § 21 c, stk. 1 Bekendtgørelse om krav til kommuneplanlægning indenfor områder med særlige drikkevandsinteresser og indvindingsoplande uden for disse (BEK nr. 1697, 21/12/ 2016).

Bilag 5 referencer

- Afgørelse af 30. juni 2023 (BS-16684/2022-HJR).
- Betænkning (2010). Forslag til lov om ændring af naturbeskyttelsesloven, planloven, vandløbsloven, miljømålsloven, kemikalieloven, miljøbeskyttelsesloven og vandforsyningsloven (2010/1 BTL 165).
- Danva Vejledning nr. 72: Vejledning 72 Dokumenteret Drikkevandssikkerhed - DDS 2006.
- EUROPA-PARLAMENTET OG RÅDETS FORORDNING (2018). Forordning (EU) 2018/848 om økologisk produktion og mærkning af økologiske produkter og om ophævelse af Rådets forordning (EF) nr. 834/2007.
- GEUS (2015). Gravesen P., Balling I. M., Vignoli G., Klint K. E. S., Bruschi W., Nilsson B., Larsen C. L., Juhler R. Vurdering af mulighederne for udpegning af pesticidfølsomme lerområder (SFO-ler) på grundlag af eksisterende data.
- GEUS (2018). Hansen B., Thorling L. Kemisk grundvandskortlægning. Geovejledning nr. 2018/2.
- GEUS (2023). Undersøgelse af anvendelse af nitratfølsomme indvindingsområder (NFI) til brug for pesticidindsats. Demonstrationsprojekt for Partnerskabet for Bæredygtig Vandforsyning v. Region Sjælland og Danske Vandværker.
- Jacobsen B. H. (2019). Vurdering af erstatningsniveauer i forbindelse med dyrkningsrestriktioner i boringsnære beskyttelsesområder (BNBO). IFRO Udredning Nr. 2019/22.
- Jacobsen B. H. (2021). Vurdering af erstatningsniveauer i forbindelse med dyrkningsrestriktioner i boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) på baggrund af afgørelserne i overtaksationskommissionerne i forhold til Beder og Bjellekær. IFRO Udredning Nr. 2021/19.
- Jacobsen B. H. (2023). Overvejelser om kompensationsniveauer for arealer pålagt en servitut om pesticidfri dyrkning inden for boringsnære beskyttelsesområder (BNBO). IFRO Udredning Nr. 2023/06.
- Klint K. E. S., Nilsson B., Troldborg L., Jacobsen P. R. (2013). A poly morphological landform approach for hydrogeological applications in heterogeneous glacial sediments. Hydrogeology Journal, 21(6), 1247-1264.
- Landsrettens dom (2022). Afgørelse af 1. april 2022 (BS-35231/2018-OLR).
- Lovbemærkninger til BNBO forslaget 2024. Lov om ændring af lov om vandforsyning m.v. og lov om miljøbeskyttelse (fremsat den 29. februar 2024).
- Lovforslag om BNBO som vedtaget (LFV nr. 123, 2024).
- Miljø- og Fødevareklagenævnet (2017). Afgørelse af 18. december 2017 i en sag vedrørende forbud mod anvendelse af pesticider i BNBO (NMK 10-01145).
- Miljø- og Fødevareministeriet (2017). Dybe biopores forekomster og betydning for pesticidudvaskning i moræner (PESTPORE).
- Miljøministeriet (2022). Ancient Root Macropores and Fractures in Glacial till and Their Contribution to Pesticide Vulnerability of Groundwater in Low and High-ground Agricultural Landscape (PESTPORE2). Pesticide Research no. 207.

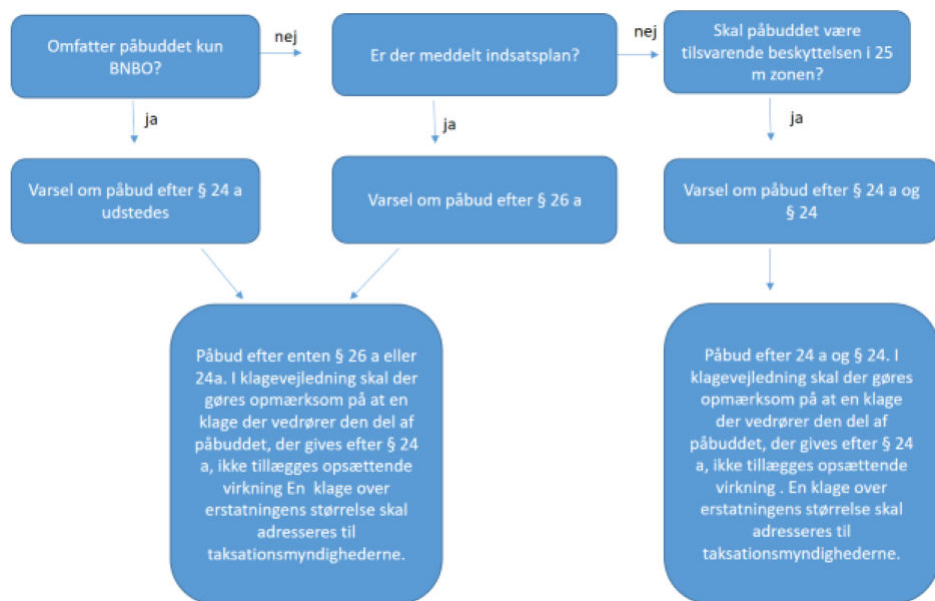
- Miljøministeriet (2022). Mapping groundwater vulnerability to pesticide contamination through fractured clays (CLAYFRAC). Pesticide Research no. 206.
- Miljøstyrelsen, Skelnen mellem pesticidkilder. Miljøprojekt nr. 1502, 2013.
- Miljøstyrelsen (februar 2008), Vejledning om indsatsplaner
- Miljøstyrelsen (2024). BNBO Beregningsprocedure
- Miljøstyrelsen, af COWI. 'Koncept for risikoanalyse' (2025).
- Miljøstyrelsen (2005), Vejledning om Håndhævelse af Miljøbeskyttelsesloven, Vejledning fra miljøstyrelsen nr.6, 2005
- Anklagemyndigheden, 2022, Miljøsagersager om overtrædelse af miljølovgivningen version 12. oktober 2022
- Pesticidgodkendelsesordningen.
- Thorling L., Ditlefsen C., Ernstsén V., Hansen B., Johnsen A. R., & Troldborg L. (2019). Grundvand. Status og udvikling 1989 - 2018. Teknisk rapport GEUS 2019.
- Vejledning om økologisk jordbrugsproduktion. Landbrugsstyrelsen, februar 2024
- Guide om vandsamarbejder, DANVA og Danske Vandværker, februar 2020
- Paradigmer for frivillige aftaler om grundvandsbeskyttelse i BNBO, KL juni 2019

Bilag 6 Flowdiagrammer

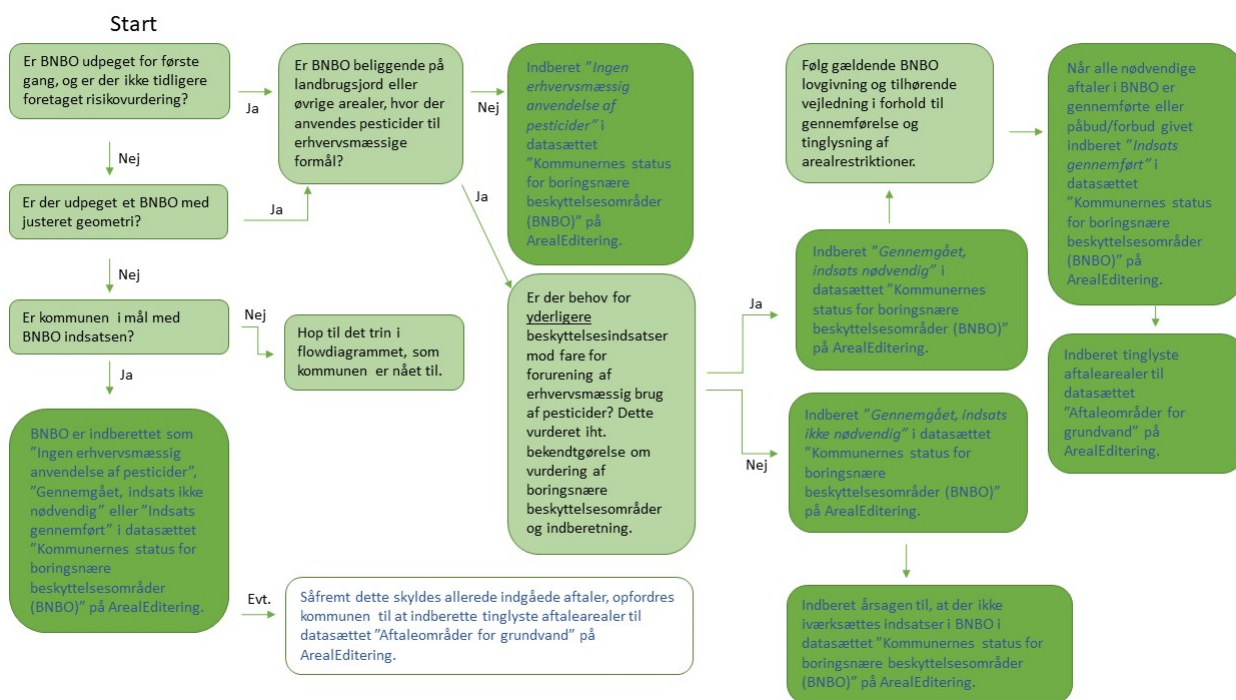
- Påbudsprocedure: FIGUR 9
- Indberetninger: FIGUR 10

Huskeliste ved varsel og påbud

- påbudsadressaten (lodsejeren)
- hvilke BNBO, der er omfattet af påbuddet, hvilke borer BNBO'erne tilhører med angivelse af vandværks navn
- hvordan BNBO skal beskyttes og hvilke zoner, der ønskes indført. Beskrivelsen må gerne illustreres på et kort
- hvilke restriktioner, der ønskes indført efterfulgt af en begrundelse for hver restriktion.
- en opgørelse af den samlet erstatning påbuddet medfører, med angivelse af hvilke restriktioner, der udløser hvilke erstatning
- en udførlig klageadgang med angivelse af at erstatningens størrelse kan påklages til taksationskommissionen, mens påbuddets faglige indhold (restriktioner m.m.) kan påklages til Miljø- og fødevareklagenævnet. Der skal fremgå klart at en klage over påbud, der meddeles efter § 24 eller 26 a kan have opsættende virkning. Klage over påbuddet, der meddeles efter § 24 a har som udgangspunkt ikke opsættende virkning. Klageberettigede til påbud meddelt efter § 24 a er både lodsejer og vandforsyning.
- en klagefrist
- hertil skal der bemærkes at 25 m zonen vil være gældende indtil påbuddet er gældende.

FIGUR 9. Påbudsprocedure.

FIGUR 10. Indberetning til ArealEditing

- 1) Lovforslag som vedtaget (LFV nr. 123 af 21. maj 2024)
- 2) 1. jfr. bilag 1 til Kommissionens Gennemførelsesforordning (EU) 2021/1165, af 15. juli 2021, om godkendelse af visse produkter og stoffer til anvendelse i økologisk produktion og udarbejdelse af en liste over disse. Særlig artikel 24, stk. 9, og artikel 39, stk. 2, litra a
- 3) <https://mst.dk/erhverv/rent-miljoe-og-sikker-forsyning/drikkevand-og-grundvand/grundvandskortlaegning/saadan-kortlaegger-vi-grundvandet>
- 4) Lovbekendtgørelse nr. 927 af den 28. juni 2024 om naturbeskyttelse.
- 5) Klint K. E. S., Nilsson, B., Trolborg, L., Jakobsen P. R. (2013). A poly morphological landform approach for hydrogeological applications in heterogeneous glacial sediments. Hydrogeology Journal 21, 6:1247-1264.
- 6) <https://mst.dk/erhverv/rent-miljoe-og-sikker-forsyning/drikkevand-og-grundvand/grundvandskortlaegning/kortlaegningsresultater>
- 7) Miljøstyrelsen (2024). BNBO Beregningsprocedure
- 8) Miljøstyrelsen (2024). BNBO Beregningsprocedure
- 9) Der bør dog være opmærksomhed omkring, at CFC-datering af iltfrit vand i mange tilfælde ikke er retvisende. En nærmere beskrivelse findes i "Grundvandsovervågning, Status og udvikling 1989-2022, GEUS 2024".
- 10) <https://mst.dk/erhverv/rent-miljoe-og-sikker-forsyning/drikkevand-og-grundvand/grundvandskortlaegning/saadan-kortlaegger-vi-grundvandet>
- 11) <https://mst.dk/erhverv/rent-miljoe-og-sikker-forsyning/drikkevand-og-grundvand/grundvandskortlaegning/saadan-kortlaegger-vi-grundvandet>
- 12) GEUS (2018). Hansen, B., Thorling, L. Kemisk grundvandskortlægning. Geovejledning nr. 2018/2
- 13) GEUS (2018). Hansen, B., Thorling, L. Kemisk grundvandskortlægning. Geovejledning nr. 2018/2
- 14) Miljø- og fødevareministeriet (2017). Dybe biopores forekomster og betydning for pesticidudvaskning i moræner (PESTPORE), og Miljøministeriet (2022). Ancient Root Macropores and Fractures in Glacial till and Their Contribution to Pesticide Vulnerability of Groundwater in Low and High-ground Agricultural Landscape (PESTPORE2). Pesticide Research no 207
- 15) Miljøministeriet (2022). Mapping groundwater vulnerability to pesticide contamination through fractured clays (CLAYFRAC). Pesticide Research no 206.
- 16) GEUS (2023). Undersøgelse af anvendelse af nitratfølsomme indvindingsområder (NFI) til brug for pesticidindsats. Demonstrationsprojekt for Partnerskabet for Bæredygtig Vandforsyning v. Region Sjælland og Danske Vandværker.
- 17) Lovforslag som fremsat nr. 123 af 29. februar 2024 om ændring af lov om vandforsyning m.v. og lov om miljøbeskyttelse (Måltrettet indsats for boringsnære beskyttelsesområder og forholdet til beskyttelseszonen på 25 meter omkring vandboringer) – bemærkninger til § 1 nr. 1.
- 18) Læs mere om forholdet til økologisk arealstøtte på bilag 1.
- 19) Jacobsen B. H. (2023)
- 20) Skat har bedt Miljøstyrelsens om at udbygge vejledningen på deres område i BNBO vejledningen. Der er derfor tilføjet 2 links til Skats egen vejledning på området.
- 21) Betænkning over Forslag til lov om ændring af naturbeskyttelsesloven, planloven, vandløbsloven, miljømålsloven, kemikalieloven, miljøbeskyttelsesloven og vandforsyningsloven (2010/1 BTL 165)
- 22) Jacobsen B. H. (2019)
- 23) Jacobsen B. H. (2023)
- 24) Miljøstyrelsen 2005
- 25) Anklagemyndigheden 2022
- 26) <https://support.miljoportal.dk/hc/da/sections/115001610785-Arealeditering>
- 27) Klageportalen for nævnenes hus
- 28) Læs mere om den 1-årige ordning om økologisk arealstøtte i "Vejledning for bioordningen økologisk arealstøtte 2024".
- 29) <https://danmarksarealinformation.miljoportal.dk/>
- 30) <https://miljoegis.mim.dk/cbkort?&profile=grundvand>
- 31) <https://www.geus.dk/produkter-ydelser-og-faciliteter/data-og-kort/national-boringsdatabase-jupiter/>
- 32) <https://www.geus.dk/produkter-ydelser-og-faciliteter/data-og-kort/>
- 33) <https://www.geus.dk/produkter-ydelser-og-faciliteter/data-og-kort/grundvandskort-og-data/>
- 34) <https://data.geus.dk/geusmap/#baslay=baseMapDa&optlay=&extent=-58778.95833333337,5968517.291666667,1133221.9583333335,6485800.708333333>
- 35) <https://www.geus.dk/produkter-ydelser-og-faciliteter/data-og-kort/national-geofysisk-database-gerda/>
- 36) <https://data.geus.dk/geusmap/?mapname=rapportdb#baslay=baseMapDa&optlay=&extent=140020.833333333326,5997395.833333333,1188979.166666667,6452604.166666667>
- 37) <https://data.geus.dk/grundvandsrapport/search>
- 38) <https://mst.dk/erhverv/rent-miljoe-og-sikker-forsyning/drikkevand-og-grundvand/grundvandskortlaegning>
- 39) <https://mst.dk/media/dqdm3a23/bnbo-evaluering.pdf>
- 40) <https://mst.dk/erhverv/rent-miljoe-og-sikker-forsyning/drikkevand-og-grundvand/grundvandskortlaegning/saadan-kortlaegger-vi-grundvandet>
- 41) <https://mst.dk/erhverv/rent-miljoe-og-sikker-forsyning/drikkevand-og-grundvand/grundvandsbeskyttelse>